

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΟC

ΕΤΟΣ ΝΔ' • ΤΕΥΧΟΣ 3 • ΜΑΡΤΙΟΣ 2006

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
(Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ιω. Τεγναδίου 14 115-21 Αθήναι
Tel: 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203

ΠΛΗΝΟΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Τος Τριπόδο
ΚΕΜΠΤΑΘ
Αργυρός Αύλας
4036
ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΒΙΑΣ 1856/2004 ΚΕΜΠΑ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 2355

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαίο περιοδικό για τους Ιερεῖς

Ιωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 210 72.72.234, Fax: 210 72.72.247

Διεύθυνση Διαδικτύου τῆς Ἐκκλησίας
<http://www.ecclesia.gr>

Ηλεκτρονική διεύθυνση:

e-mail: contact@ecclesia.gr

e-mail «Ἐφημερίου»: lhatzifoti@hotmail.com

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ
του Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης
Ἐλλάδος κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

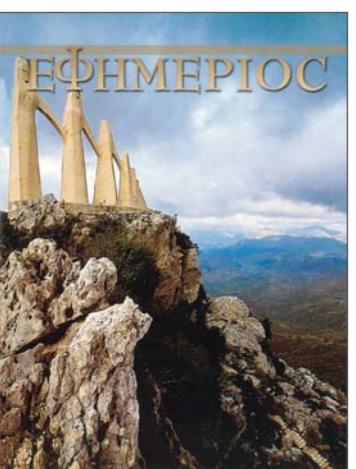
ὑπὸ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων
τῆς Μορφωτικῆς καὶ Ἐπικοινωνιακῆς
Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐλλάδος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ
‘Ο Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ι. Συνόδου
Ἀρχιμανδρίτης Διονύσιος Μάνταλος

ΔΙΕΥΘΥΝΗ ΕΚΔΟΣΕΩΣ:
Λίτσα Ι. Χατζηφώτη

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ:
Ι. Μ. Χατζηφώτης

Στοιχειοθεσία - Ἐκτύπωση - Βιβλιοδεσία
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ιασίου 1 - 115 21 Ἀθήνα
Τηλ.: 210-7272.356 - Fax 210-7272.380
<http://www.apostoliki-diaconia.gr>

ΕΞΩΦΥΛΛΟ:

Τὸ μνημεῖο ποὺ στήθηκε στὸ Ζάλογγο τῆς Ἡπείρου γιὰ νὰ θυμίζει στους αἰῶνες τὴν θυσία τῶν γυναικῶν τῆς περιοχῆς, ποὺ προτίμησαν κατὰ τὴν Ἐθνεγέρσιο νὰ πέσουν στὸν γκρεμὸ μὲ τὰ παιδιά τους -χρεούντας τὸν αὐτὸν χορὸ τῆς γενναιοτήτας καὶ τῆς ἀθανασίας -παρὰ νὰ παραδοθοῦν στὰ χέρια τῶν τυράννων, δίνει μὲ τὸν δικό του ἀφαιρετικὸ τρόπο τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν λεβεντιά ἐνὸς δλόκληρου λαοῦ. Ἀπεικονίζει τὴν οὐδία τῆς πράξης ἔκεινης. Τῇ δυναμικῇ τῆς Ἐλληνιδᾶς ποὺ, μένοντας στὰ μετόπισθεν, στὸ σπίτι καὶ τὴν οἰκογένεια, ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ ὄδυσσεα ὡς τὸ Ἀλβανικὸ ἔπος καὶ τὶς ἡμέρες μας, ὑψώσει τὸ ἀνάστημά της, προέταξε μὲ τὸ δικό της τρόπο τὰ στήθη τῆς ἀσπίδα στὴν ἐπιβούλῃ καὶ διατράνωσε τὴ δύναμη καὶ τὴν θέληση τῆς ψυχῆς τῆς στὴν οἰκουμένη. Φωτογραφία N. Δεσύλλα ἀπὸ τὸ λεύκωμα «Ἡπειρος».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐπισκοπικὰ Γράμματα	
Μητροπολίτου Ἀχελώου	σελ. 3
Ὀρθόδοξη καὶ Λαϊκὴ Παράδοση	σελ. 4-5
Ἀναδρομές Αὐτογνωσίας	σελ. 6
Συμβαίνουν - Συνέβησαν - Θὰ Συμβοῦν	σελ. 7-9
«Υπέρ τὴν νύκτα»	
κ. Μανώλη Μελινοῦ	σελ. 10-11
«Ἐὰν οὖν ὁ ὑἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, δινῶς ἐλεύθεροι ἔσεσθε»	
κ. Νικολάου Δ. Καλογιάννη	σελ. 12-13
Παραπιέσεις πρὸς Ιεροψάλτες	
Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Χριστοδούλου	σελ. 14-19
Μόρφωση τοῦ νοῦ καὶ (δια)μόρφωση	
τῆς καρδιᾶς	
Πρωτ.κ. Βασ. Θερμοῦ	σελ. 20-21
«Ἐξωσωματικὴ γονιμοποίηση καὶ παιδιὰ τοῦ σωλήνα»	
Ἀρχιμ. κ. Δανιὴλ Ε. Σάπικα	σελ. 22-23
Εἰδήσεις καὶ Σχόλια	
Κωνσταντίνου Χολέβα	σελ. 24-25
Σᾶς Ἐνδιαφέρει...	σελ. 26
Τὸ Βῆμα τῶν Ἀναγνωστῶν	σελ. 27-29
Βιβλιο-Δισκο-παρουσιάσεις	σελ. 29
‘Ο Λόγος τοῦ Θεοῦ:	
Ἀρχιμ. κ. Παντελεήμονος Μουτάφη	σελ. 30
Φωτογραφικὰ Σπιγμότυπα	σελ. 31

Ἐπισκοπικά Γράμματα

Ἄγαπητὲ Συμπρεσβύτερε,

Βασικὸ στοιχεῖο τῆς ὁρθόδοξης θείας Λατρείας εἶναι ὁ μυσταγώγικὸς χαρακτήρας τῆς. Ὁ χαρακτήρας αὐτὸς ὀφείλεται στὸ γεγονός ὅτι, στὶς ἐκδηλώσεις τῆς Λατρείας, ἡ θεία Χάρη μεταδίδεται μὲν πραγματικά, ἐνεργεὶς ὅμως μυστικά, ἀθόρυβα καὶ ἀθέατα, ἔξω καὶ πέρα ἀπὸ τὶς διαστάσεις τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Αὐτὸν, ἀλλωστε, τὸ σκοπὸν ἔξυπηρετεῖ ἡ χρήση τῶν καλυμμάτων, τοῦ ιεροῦ Βῆματος, τῶν ιερῶν σκευῶν κ.ἄ.

Ο μυσταγώγικὸς αὐτὸς χαρακτήρας δὲν πρέπει κατ’ οὐδένα τρόπο νὰ ἀλλοιώνεται καὶ νὰ καταστρηγεῖται, ἀλλὰ νὰ διαφυλάσσεται, ώς πολύτιμο καὶ ἀναφαίρετο στοιχεῖο τῆς ὁρθόδοξης Λατρείας.

Ἐνα βασικὸ στοιχεῖο ποὺ συμβάλλει στὴ διατήρηση τοῦ μυσταγώγικοῦ χαρακτήρα τῆς Λατρείας ἡ τὸν ἀλλοιώνει εἶναι ὁ φωτισμὸς τῶν ιερῶν ναῶν.

Βασικὴ πηγὴ τοῦ φυσικοῦ φωτισμοῦ τῶν ὁρθοδόξων ναῶν εἶναι ὁ ἥλιος, τὸ φῶς τοῦ ὁποίου εἰσέρχεται στὸν ἐσωτερικὸ χῶρο τοῦ ναοῦ εἴτε ἀπὸ τὰ ἀνοίγματα τοῦ Τρούλλου εἴτε ἀπὸ τὰ παράθυρα τῶν τοίχων. Οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου ποὺ διαπερνοῦν τοὺς ἔγχρωμους ὑαλοπίνακες τοῦ ναοῦ εἰκονίζουν τὶς πολυ-

ποίκιλες ἐνέργειες τοῦ Ἅγιου Πνεύματος. Ή φλόγα τῶν κεριῶν καὶ τῶν καντηλιῶν εἰκονίζει τὴν ὑπαρξη τῶν πιστῶν, τὴν θρυαλλίδα τῆς ὁποίας ἀνάβει (πυρπολεῖ) ἡ Χάρη τοῦ Ἅγιου Πνεύματος.

Δυστυχῶς, ὅμως, λόγω ἄγνοιας, ὁ μυσταγώγικὸς χαρακτήρας τοῦ φωτισμοῦ τῶν ναῶν ἀλλιώνεται σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὴν ἀλόγιστη καὶ ὑπέρμετρη χρήση τοῦ ἡλεκτρικοῦ φωτισμοῦ. Ο ἡλεκτρικὸς φωτισμὸς τῶν συγχρόνων, ίδιως, ὁρθοδόξων ναῶν εἶναι τόσο ἀπλετος, ὥστε οἱ ιεροὶ χῶροι τῆς ὁρθόδοξης Λατρείας νὰ συναγωνίζονται τὰ σύγχρονα καταστήματα καὶ τὶς αἰθουσεὶς τῶν κοσμικῶν κέντρων...

Πρόσεχε, λοιπόν, ἀγαπητέ, τὸ θέμα τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ναοῦ σου. Ἀπόφευγε τὶς ὑπερβολές: οὔτε ἀπλετος φωτισμὸς ἐκατομμυρίων κιλοβάτ οὔτε «σκότος καὶ σκιὰ θανάτου». Ο φωτισμὸς τοῦ ναοῦ πρέπει νὰ διευκολύνει τοὺς πιστοὺς νὰ ζητοῦν τὸ «ἴλαρὸν φῶς» τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ ὀμολογοῦν ὅτι «εἴδομεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ἐλάβομεν Πνεῦμα ἐπουράνιον».

Μὲ πολλὲς εὐχὲς
†Ο. Α. Ε.

τὰ τέλη Ίανουαρίου ἐκοιμήθη στὸ "Ἄγιον Όρος ὁ Διονυσιάτης μοναχὸς Θεόκλητος, μετὰ ἀπὸ μακρὰ προβλήματα ύγειας, τὰ ὅποια καὶ ἐπιδείνων τὸ προκεχωρημένον τῆς ἡλικίας του. Οἱ χρονολογίες καὶ τὰ ἐπιμέρους ἐπεισόδια τῆς ζωῆς του ἵστως δὲν ἔχουν ἐδῶ ἰδιαίτερη σημασία, καθὼς δὲν παύζουν σημαντικὸ ρόλο καὶ γιὰ τὴ ζωὴ του ὄρθιοδόξου μοναχοῦ. Σταθμοὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἥταν γιὰ τὸν Ἰδιο οἱ πινευματικὲς ἐμπειρίες καὶ καταρτίσεις του, καὶ γιὰ μᾶς τὰ βιβλία καὶ τὰ δημοσιεύματά του, ἀπὸ τὰ ὅποια καὶ τὸν γνωρίσαμε. Σὲ αὐτά, λοιπόν, ἵστως εἶναι σκόπιμο ιὰ ἀναφερθοῦμε, τιμώντας τὴν μετάβασή του στὴν οὐράνια πατρίδα, γιὰ τὴν ὅποια πολὺ καὶ συστηματικὰ κοπίασε κατὰ τὴν ἐπὶ γῆς ζωὴ του.

ηησαν τις σχετικές έκδηλώσεις. Κι ὅμως, ή βουλές και ή ἄμετρος φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ ἄλλα σχεδία-
άν.

΄Η ἀγιορειτική ἀναγέννηση, ἡ ἔλευση νέων ἀδελφοτήπων, ἡ ἐπανακοινωβιοποίηση τῶν μονῶν, ἡ αὐξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μοναχῶν καὶ ἡ μείωση τοῦ μέσου ὕρου τῆς ἡλικίας τους, συντελέστηκαν καὶ ζάρη στὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ π. Θεοκλήτου, τὸ ὅποιο γνώρισε τεράστια ἀπήχηση: μεταφράστηκε στὰ Ἑλληνικά, τὰ γαλλικά, τὰ γερμανικά, τὰ ἀραβικά, τὰ σουμανικά καὶ τὰ ἱαπωνικά, ἐνῶ στὴν Ἑλλάδα καὶ μόνο γνώρισε ἑπτά, μέχρι στιγμῆς, ἐκδόσεις. Τὸ βιβλίο αὐτὸ παρουσίαζε τὸν ὄρθρόδοξο μοναχισμὸ μὲ τρόπο σαφῆ καὶ ἀγνό, χωρὶς μύθους ἢ ὑπερβολές, ἀκριβῶς ὅπως δογματίζεται καὶ ὑπάρχει καὶ στιμε-

ρα στὸ Ἀγιον ὄρος. Κυρίως δέ, ξέφευγε ἀπὸ τὶς γραφικὲς περιγραφές καὶ τὴν εὐσεβῆ ἀπαρίθμηση περιστατικῶν ζωῆς Γερόντων καὶ θαυμαστῶν ἐμπειριῶν, καὶ μὲ τὴν στήριξη τῶν συγγραμμάτων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας προχωροῦσε σὲ μία πνευματικὴ σκιαγραφία τῆς ὁρθόδοξης μοναστικῆς ζωῆς, ἡ ὅποια μέχρι τότε ἀπουσίαζε ἀπὸ τὴν τρέχουσα βιβλιογραφία.

Στὸ ἴδιο κλίμα καὶ πλαισιο ὁ π. Θεόκλητος συνέχισε τὴν συγγραφική του διακονία, μὲ πλῆθος ἄρθρων σὲ ἐφημερίδες, περιοδικά, πνευματικά καὶ ἔκκλησιαστικά ἔντυπα τῆς ἐποχῆς, ποὺ συγκεντρώθηκαν στοὺς τόμους τῆς σειρᾶς «Ἀθωνικὰ Ἀινῆται», ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ὑπόλοιπα βιβλία του, γιὰ ἱστορικὰ καὶ πνευματικὰ θέματα τῆς Ἑκκλησίας καὶ τοῦ μοναχισμοῦ, γιὰ σύγχρονες μορφὲς τοῦ Ἅγιου Ὁρούς καὶ τὸ συγγραφικό, λειτουργικὸ καὶ μοναστικό τους ἔργο. Σειρές δὲ δημοσιευμάτων, ποὺ εἶναι σίγουρο ὅτι θὰ μελετηθοῦν πολὺ καὶ θὰ ἀποτελέσουν ἀφορμὴ σπουδῶν ἀλλὰ καὶ σωτηριωδῶν ἐπιλογῶν ζωῆς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς μας καὶ τοῦ μέλλοντος.

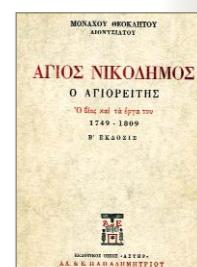
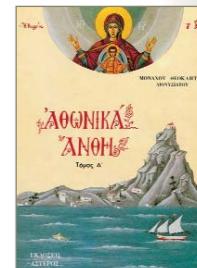
Δέν είναι μέσα στίς προθέσεις μας έδω νά απα-
ιθμηθούν τά συγγράμματα καὶ τά δημοσιεύματα
τοῦ π. Θεοκλήτου, οὗτε νά γίνει συστηματική κρι-
τική καὶ ἐπισκόπηση τῶν ἀπόψεών τους, ἀφοῦ οὕτε
χῶρος, οὕτε ή ἀδυναμία τοῦ γράφοντος ἐπιτρέ-
ποντινέα τέτοιο δύσκολο ἔγχειρημα. Θὰ προσπαθή-
σουμε μόνο νά διατυπώσουμε ὄρισμένες σκέψεις, ἐν
εἴδῃ μνημοσύνου γιὰ τὸ σπουδαῖο ἔργο αὐτό, ποὺ
σως φανοῦν χρήσιμες στὸν ἀναγνώστη ποὺ θὰ θε-
λήσει νά πλησιάσει τὴν σύγχρονη ἀγιορειτικὴν
γραμματεία, τῆς ὁποίας ἐπιφανῆς ἐκπρόσωπος καὶ
ἥγετικὴ μορφὴ ὑπῆρξε ὁ ἀπελθὼν πατήρ.

Τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ π. Θεοκλήτου, τουλάχιστον αὐτὸ τῆς περιόδου ὡς καὶ τὴν δεκαετία τοῦ 80

περίπου, ἔχει σαφῶς χαρακτήρα ἀπολογητικό τοῦ ὄρθοδοξοῦ μοναχισμοῦ, ὁ ὅποιος ἐπιβαλλόταν ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις καὶ τὶς ἐπικρίσεις ποὺ δεχόταν ὁ θε-
σμὸς ἀπὸ διαινούμενους, συγγραφεῖς, ἀκόμη καὶ θεολόγους τῆς ἐποχῆς. Γιὰ νὰ ὑπερασπιστεῖ τὸν μο-
ναχισμὸν ὡς γνήσια ἔκφραση ὄρθοδοξοῦ πνευματι-
κότητος, ὁ π. Θεόκλητος κατέφυγε στοὺς Πατέρες
τῆς Ἑκκλησίας, μελέτησε καὶ ἀφομοίωσε τὸν πατε-
ρικὸ λόγο, καὶ τὸν προέβαλε στὰ συγγράμματά του,
σὲ ἐποχὴ μάλιστα ποὺ ἡ πατερικὴ σκέψη ἦταν
σχεδὸν ἀγνωστὴ καὶ ἡ πατρολογία ἔξαντλοῦνταν σὲ
ἀπλὴ παράθεση βιογραφικῶν καὶ ἐργογραφικῶν
στοιχείων. Ὁ ἀπολογητικὸς αὐτὸς χαρακτήρας
ἦταν ἐπόμενο νὰ ὁδηγήσει κάποτε καὶ σὲ πολεμι-
κή, καθὼς καὶ ὁ Ἰδιος παραδεχόταν, ὅταν ἔγραφε ὅτι
οἱ μοναχοί, λόγου τοῦ τρόπου ἥσης καὶ τῶν ἐπι-
λογῶν τους, εἶναι ἐνίοτε τραχεῖς στοὺς τρόπους,
ἔχουν ὅμως πάντοτε ἀπεριόριστη ἀγάπη την καρ-
διά τους, ὅταν ἀπευθύνονται, ἔστω καὶ ἐπικριτικά,
στὸν συνάνθρωπό τους.

Σὲ όρισμένες περιπτώσεις ό π. Θεόκλητος ἡταν ἀπόλυτος καὶ κατηγορηματικός, ἀπόλυτες ὅμως εἶναι καὶ οἱ προσταγὲς τῆς πίστης μας, ἀλλὰ καὶ οἱ ὄροι τῆς ἀφοσιώσεως στὸν Θεό. Τὰ συγγράμματά του φανερώνουν τὴν μοναστικὴν προοπτικὴν τῆς ζωῆς καὶ ἀποτελοῦν ἐκφράσεις καὶ διατυπώσεις ἐνὸς ἀνθρώπου πλήρως ὑποταγμένου στὸ θεῖο θέλημα, που ἔταξε σκοπὸν τῆς ζωῆς του νὰ προσπαθήσει νὰ φτάσει στὴν ἀπόλυτη ἑφαρμογὴν τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου. Ἐδῶ βρίσκεται καὶ ἡ βάση τῶν ἀντιπαραθέσεων ποὺ κατὰ καιροὺς εἶχε μὲ διαφόρους συγγραφεῖς, διανοητές καὶ ἐπιστήμονες, γιὰ πινευματικὰ πάντοτε θέματα, ἀντιπαραθέσεων ποὺ ἀποτελοῦν σημάδια τῆς ἔξελίξεως τόσο τῆς προσωπικῆς του πινευματικῆς πορείας, ὅσο καὶ τοῦ πινευματικοῦ λόγου καὶ τῆς ὄρθδοξης χριστιανικῆς σκέψης στὴν ἐποχὴ μας.

Τὸ σύγουρο εἶναι, πώς ἡ ἀνάγνωστη τῶν πινευματικῶν καὶ οἰκοδομητικῶν βιβλίων τοῦ π. Θεοκλήτου δὲν εἶναι εὐκολη, οὕτε ἀπλὴ ὑπόθεση. Στὰ βιβλία αὐτὰ πρέπει νὰ ἐπανέλθεις πολλές φορές, καὶ νὰ ἔξετάσεις διαδοχικὰ τὰ ἔρωτήματα – ἀκόμη καὶ τὶς πιθανὲς ἀντιρρήσεις – ποὺ γεννᾷ ἡ πρώτη ἀνάγνωστή τους. Δέν πρόκειται γιὰ ἀπλὰ βιβλία χριστιανικῆς καταρτίσεως, ἀλλὰ γιὰ συγγράμματα πινευματικοῦ προβληματισμοῦ. Τὰ κείμενά του εἶναι καλλιεπῆ καὶ γλωσσικῶς ἄψογα, μὲν ἐκφραστικὰ μέσα καὶ τρόπους ποὺ παραπέμπουν στὸν ἐκκλησιαστικὸ λόγο τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν σύγχρονων ἐκκλησιαστικῶν μορφῶν, ὅπως οἱ ἄγιοι Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης καὶ Ἄθανάσιος ὁ Πάριος. Εἶναι μάλιστα ἐνδεικτικὸ ὅτι τὰ κείμενα

Μαρτυρία της Εκκλησίας

Ἐπιμέλεια Παν. Ἀργ. Ἀγγελοπούλου

Η Εκκλησία καταφάσκει τὴν ἔννοια τοῦ ἔθνους στὰ πλαίσια τῆς σχέσεως Θεός - κόσμος - ἀνθρώπος καὶ ἐντάσσει αὐτὴ στὸ μυστήριο τῆς ἐν Χριστῷ θείας οἰκονομίας μὲ ἐσχατολογικῇ ἐρμηνείᾳ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπινου γένους. «*Ἡ μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Βουλγάρων [...] ἔχθρα καὶ διάστασις καὶ δυσμένεια*», τὴν περίοδο τῆς ὑπερχιλιόχρονης βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἀρχικὰ ἦταν εὐνόητη, καθὼς «*ἢν ποτε καιρὸς ὅτε δύσταντο Ρωμαῖοι καὶ Βουλγαροὶ ὅτε πρὸς ἄλληλους μεθ' ὅπλων ἐπήσταν, διατειχίζοντος αὐτὸύς τοῦ μεσοτοίχου τῆς ἔχθρας, ὃν κατέχουσα ὑμᾶς [= Βουλγάρους] ἀσέβεια ὑπέβαλεν*

». Μετὰ δύμας τὸν ἐκχριστιανισμὸν τῶν Βουλγάρων (θ' αἱ.) «*καὶ ὑμᾶς [= Βουλγάρους] ἐλλαμφθῆναι τῷ φωτὶ τῆς ἐπιγνώσεως*» οἱ μεταξὺ τοὺς πόλεμοι ὑπῆρξαν ἀδιανόητοι, ἀφοῦ οἱ διενέξεις μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν χριστιανικῶν λαῶν ἔχουν ὡς συνέπεια «*τὴν μακαρίαν καὶ θεοποιὸν διαλύειν ἀγάπην*»¹, τὸν κλονισμὸν δηλούντοι τῆς ἐνότητας τῆς πύτεως καὶ τῆς κοινωνίας τῆς ἀγάπης τῶν χριστιανῶν.

Στὸ Ιστορικὸν Ἀρχεῖο τῆς Τερᾶς Συνόδου τῆς Εκκλησίας τῆς Ἑλλάδος φυλάσσεται πολυσέλιδη ἀμέκδοτη (μερικῶς) Αναφορὰ τοῦ Ἀθανασίου Παπαευγενίου, Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Ἐκπαιδεύσεως, πρὸς τὶς προϊστάμενες ἀρχές, ἀπὸ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1943. Η Ἀναφορά, ποὺ περιλαμβάνει πολύτιμες πληροφορίες περὶ τῶν δεινῶν ποὺ ὑπέστησαν οἱ κληρικοὶ –μαζὶ μὲ τὸ λαϊκὸν στοιχεῖο – τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, κατὰ τὸ ἔτος 1941, ἀποτέλεσε γιὰ τὸν συντάκτη τῆς Ἀθαν. Παπαευγενίου τὴν πηγὴ δύο σημαντικῶν μελετῶν του, σχετικῶν πρὸς τὴ συμβολὴ τῆς Εκκλησίας στὸν ἔθνικον ἀγῶναν τῆς περιόδου: α) *Μάρτυρες Κληρικοὶ Μακεδονίας - Θράκης (1941-1945)*, Ἀθῆναι 1948, σ. 91, καὶ β) «*Ἡ βουλγαρικὴ κακονοργία ἐν Ἀνατολ. Μακεδονίᾳ καὶ Δυτ. Θράκῃ - Η μαρτυρία τῆς Εκκλησίας*», ἐν *Γρηγόριος Παλαμᾶς*, τ. 342-343, σ. 230-239, καὶ τ. 344-345, σ. 280-291 (1946). Η Ἀναφορὰ διαρθρώνται στὰ ἔξης κεφάλαια: α) ἑκδιώξις κληρικῶν, β) κακοποιησεις, γ) φόνοι, δ) τὰ τραγικὰ γεγονότα τοῦ Σεπτεμβρίου 1941, ε) ἀτιμώσεις, στ)

1. Τὰ ἀποσπάσματα προέρχονται ἀπὸ Ἐπιστολὴν τοῦ Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Νικολάου Α' τοῦ Μυστικοῦ [α' 901-907, β' 912-925] πρὸς Συμεὼν ἄρχοντα Βουλγαρίας, PG 111, 62 κ.ἔξ. Γιὰ τὶς σχέσεις Εκκλησίας - Ἐθνους βλ. Φειδᾶ Ίω. Βλασίου, «*Ἐκκλησία, ἐνότητα καὶ διεθνεῖς σχέσεις*», *Ἀπόστολος Βαρνάβας*, Λευκωσία 1995. Γιὰ τὸν προσφορὰ τῆς Εκκλησίας στὸν ἔθνικὸν ἀγῶνα, βλ. ἐνδεικτικά: *Μνῆμες καὶ μαρτυρίες ἀπὸ τὸ '40 καὶ τὴν Κατοχὴ - Η προσφορὰ τῆς Εκκλησίας τὸ 1940-1944*, ἑκδ.: EMYEE, Αθῆνα 2001². Βοβολίη Κωνσταντίνου, *Ἡ Εκκλησία εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας 1453-1953*, Ἀθῆνα 2002³. Γεωργαντζῆ Πέτρου, *Οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ τὸ Εἰκοστένα (ἀντίδραση ἢ προσφορά)*, Ξάνθη 1985, κ.ἄ.

ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ - ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ

Τιμὴ σὲ ἐπίλεκτους κληρικοὺς

Τὴν παραμονὴν τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, στὰ πλαίσια τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων, τέλεσε στὸν Τερό Καθεδρικὸ Ναὸ τῶν Ἀθηνῶν Μέγα Πανηγυρικὸ Ἐσπερινὸ χοροστατοῦντος τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, μὲ τὴ συμμετοχὴ Σεβ. Συνοδικῶν Ἀρχιερέων. Τὸν πανηγυρικό τῆς Ἐορτῆς ἐξεφώνησε ὁ νεοκλεγεῖς Μητροπολίτης Πειραιῶς κ. Σεραφείμ.

Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ Ἐσπερινοῦ, βάσει τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως τῆς Διαρκοῦς Τερᾶς Συνόδου, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος τίμησε τὰ κάτωθι ἐπίλεκτα μέλη τῆς, κληρικούς καὶ Ἀγιογράφους, εἰς ἔνδειξιν ἀναγνωρίσεως τῆς προσφορᾶς τους:

Τὸν Πρωτοπρ. κ. Θωμᾶ Συνοδινό, Πρωτοσύγκελλο τῆς Τ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ Πρωθιερέα τοῦ Τ. Καθεδρικοῦ Ναοῦ. Τοὺς Ἀρχιμ. κ. Νεκτάριο Κοτζιά, κ. Νικόλαο Ιωαννίδη, Χρυσόστομο Σαββάτο, κ. Θεόκλητο Μα-

λεβίτη. Τοὺς Πρωτοπρ. κ. Νικόλαο Ιιόλιο, κ. Δημήτριο Τζέρπο, κ. Λάμπρο Ανδρεάκη, κ. Ματθαίο Χάλαρη, κ. Βασίλειο Δημακόπουλο, κ. Νικόλαο Κογιώνη, κ. Λεωνίδη Ψαριανό, κ. Σταμάτιο Σκλήρη, κ. Ἀντώνιο Καλλιγέρη, κ. Ιωάννη Καραλῆ, κ. Κωνσταντίνο Στούμπο. Καὶ τοὺς ἀγιογράφους κ. Ράλλη Κοψίδη, κ. Πέτρο Βαμπούλη, κ. Ιωάννη Καρούσο.

Δύο νέοι Μητροπολίτες

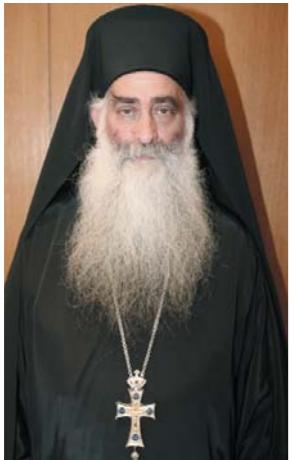
Σὲ ἔκτακτη Συνεδρία τῆς Τεραρχίας τῆς Εκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία συντήθε στὶς 28 Φεβρουαρίου στὸ Συνοδικὸ Μέγαρο, ἐξελέγησαν δυὸ νέοι Μητροπολίτες:

"Α) Μητροπολίτης Σισανίου καὶ Σιατίστης ὁ Ἀρχιμανδρίτης κ. Παῦλος Ιωάννου, Γραμματεὺς τῆς Συνοδικῆς Επιτροπῆς Χριστιανικῆς Ἀγωγῆς τῆς Νεότητος, τῆς Συνοδικῆς Υποεπιτροπῆς γιὰ τὴ χρηματοδότηση 3ου τέκινου, τῆς Συνοδικῆς Υποεπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Ὁλυμπιακῶν Αγώνων, τῆς Συνοδικῆς Υποεπιτροπῆς Καλλιτεχνικῶν Ἐκδηλώσεων καὶ τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Επιτροπῆς Γάμου, Οἰκογενείας, Προστασίας Παιδιοῦ καὶ Δημογραφικοῦ Προβλήματος. Ό νέος μητροπολίτης γεννήθηκε στὴ Χαλκίδα τὰ 1947 καὶ χειροτονήθηκε πρεσβύτερος τὸ 1974 ἀπὸ τὸν Σέβ. Μητροπολίτη πρ. Χαλκίδος κ. Χρυσόστομο. Ως τὴν ἡμέρα

τῆς χειροτονίας τοῦ ἦταν παράλληλα μὲ τὶς ὑποχρεώσεις του στὴν Ι. Σύνοδο, ἐφημέριος του Ι. Ν. Ἀγ. Ιωάννου Χαλκίδος καὶ ἡγούμενος τῆς Ι. Μ. Ἀγ. Γεωργίου Ἀρμά. Ἐχει νὰ ἐπιδείξει ἔντονη κοινωνικὴ προσφορὰ καὶ δραστηριότητα καὶ ἴδιας ἐνασχόληση μὲ τὸν νέον καὶ τὰ ἔργατικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα τῆς περιοχῆς τῆς Β. Εύβοιας.

Β) Μητροπολίτης Πειραιῶς ὁ Ἐπίσκοπος Χριστιανουπόλεως κ. Σεραφείμ Μετζελόπουλος, Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ι. Συνόδου, νομικὸς καὶ θεολόγος. Γεννήθηκε τὸ 1956 στὴν Ἀθήνα καὶ χειροτονήθηκε πρεσβύτερος ἀπὸ τὸν Μακαριστὸν ἀρχιεπίσκοπο Σεραφείμ τὸ 1981. Υπηρέτησε ὡς ιερατικὸς Προϊστάμενος τῶν Ι. Ν. Ἀγ. Τριάδος Ἀμπελοκήπων, Ἀγ. Σοφίας Ν. Ψυχικοῦ, Ἀγ. Ζώνης καὶ τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν. Τὸ 1985 διορίσθηκε Γραμματεὺς τῶν

ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ - ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ

Συνοδικῶν Δικαστηρίων. Τὸ Δεκέμβριο τοῦ 2000 ἔξελέγη ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο Ἐπίσκοπος Χριστιανουπόλεως, βοηθὸς τοῦ Σέβ. Αὐστραλίας. Υπηρέτησε ἐκεῖ ὡς τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 2002 καὶ ἐπέστρεψε στὴν Ἑλλάδα. Τότε προσελήφθη στὴν ὡς Τεροκῆρυξ καὶ Γεν. Ἀρχ. Ἐπίτροπος τῆς Ι. Μ. Πειραιῶς. Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 2005 τοῦ ἀνατέθηκαν τὰ καθήκοντα τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ι. Συνόδου. Κληρικός μὲ εὐρείᾳ καλλιέργεια καὶ κηρυκτικὴ δεινότητα, νομικὴ ἐμβρίθεια καὶ πολλὲς διοικητικὲς ἱκανότητες τὶς ὅποιες ἀσκησε μὲ πραότητα καὶ προσήνεια, χαρίσματα γιὰ τὰ ὅποια οἱ συνεργάτες του στὴν Ι. Σύνοδο ἀ τὸν ἐνθυμοῦνται πάντοτε μὲ σεβασμό, ἐκτίμηση καὶ ἀγάπη.

Νέος Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Τερᾶς Συνόδου

Μὲ πρόταση τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου κ. Χριστοδούλου νέος Γραμματεὺς τῆς Διαρκοῦς Τερᾶς Συνόδου, μετὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Χριστιανουπόλεως κ. Σεραφεὶμ ὡς Μητροπολίτου Πειραιῶς, διορίσθηκε ὁ Ἀρχιμ. κ. Διονύσιος Μάνταλος, ὡς τώρα Διευθυντὴς Ὑπηρεσιῶν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἀπὸ τὸ 2002 καὶ Πρωτοσύγκελλος τῆς Ι. Μ. Χαλκίδος ἀπὸ τὸ 1990. Ο νέος Ἀρχιγραμματεὺς σπουδασε θεολογία τὶς θεολογικὲς Σχολὲς Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης καὶ χειροτονήθηκε πρεσβύτερος τὸ 1979 ἀπὸ τὸν Σέβ. Μητροπολίτη πρ. Χαλκίδος κ. Χρυσόστομο.

Δεκαεπτά χρόνια λειτουργίας τοῦ Ρ/Σ τῆς Ἐκκλησίας

Δεκαεπτά χρόνια λειτουργίας συμπλήρωσε αὐτὸ τὸν μήνα ὁ Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς τῆς Ἐκκλησίας. Γιὰ τὴν ἐπέτειο ἔκαναν δηλώσεις Μακαριώτατος, πολλοὶ Ἀρχιερεῖς, πολιτικοί, ἄνθρωποι τοῦ πνεύματος κ. ἄ. Μὲ τὴν εὐκαιρία νὰ σημειωθεῖ ὅτι μετὰ τὴ συνδρομητική, δορυφορικὴ πλατφόρμα τῆς ΝΟῦΑ, ὁ Ρ/Σ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μεταδίδει πλέον τὸ σῆμα τοῦ ἐλεύθερα ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ δορυφόρο ΗΕἄΔΑວ ὡΑΤ 2, ποὺ σημαίνει ὅτι ὅποιος ἐπιθυμεῖ μπορεῖ σὲ ὀλόκληρη τὴν Ἐπικράτεια, καὶ ὅχι μόνο, νὰ ἀκούει δωρεάν τὸ πρόγραμμα ὅλο τὸ 24ωρο. Ἀπαιτεῖται μόνο μιὰ δορυφορικὴ

έγκατάσταση προκειμένου νὰ ὑπάρξῃ σύνδεση μὲ τὴν δορυφορικὴ πλατφόρμα.

Γεῦμα τοῦ Μακαριωτάτου στὸν Εύρωβουλευτές

Ἐπίσημο Γεῦμα παρέθεσε τὴ Δευτέρα 27 Φεβρουαρίου ὁ Μάκ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν πρὸς τιμὴν τοῦ κ. Σταύρου Δήμα, Ἐπιτρόπου τῆς Ἑλλάδος στὴν Εύρωπαϊκὴ Ἐνωση καὶ τῶν κ.κ. Ἑλλήνων Εύρωβουλευτῶν στὴν «Ἀγγλὴ Ζαππείου». Σκοπὸς τοῦ γεύματος ἦταν ἡ ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων ἐπὶ θεμάτων ἀφορώντων στὴν Εύρωπαϊκὴ Ἐνωση καὶ στὴν παρουσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στὰ Εύρωπαϊκὰ δρώμενα.

Στὸ γεῦμα, ἐκτὸς τοῦ κ. Δήμα, παρεκάθησαν οἱ Εύρωβουλευτὲς κ.κ. Ι. Βαρβιτσιώτης, Κ. Χατζηδάκης, Ι. Γκλαβάκης, Ν. Βακάλης, Μ. Παναγιωτοπούλου, Μ. Ξενογιαννακοπούλου, Π. Μπεγλίτης, Εν. Τζαμπάζη, Δ. Παπαδημούλης, Γ. Καρατζαφέρης, Γ. Κασιμάτης, Ἐμ. Μαυρομμάτης, οἱ πρώην Ἐπίτροποι κ. Ἀννα Διαμαντοπούλου καὶ Χρῆστος Παπουτσής, ὁ πρ. Ὑφ. Ἐξωτερικῶν κ. Πάν. Σκανδαλάκης καὶ ἀπὸ πλευρᾶς Ἐκκλησίας οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες Καισαριανῆς κ. Δανιὴλ καὶ Σύρου κ. Δωρόθεος, οἱ Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι Χριστιανουπόλεως κ. Σεραφείμ, Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Τερᾶς Συνόδου, Θερμοπυλῶν κ. Ἰωάννης,

Ἄχαιας κ. Ἀθανάσιος, ὁ Αἴδ. Πρωτοπρεσβύτερος κ. Θωμᾶς Συνοδινός, Πρωτοσύγκελλος τῆς Τερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ὁ Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἐπιφάνιος Οἰκονόμου, Διευθυντής τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Τερώνυμος Κάρμας, Γραμματεὺς τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Παρακολουθήσεως Εύρωπαϊκῶν Θεμάτων καὶ ὁ Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Σπυρίδων Κατραμάδος, συνεργάτης τῆς Ἰδιαίτερης Επιτροπῆς, ὁ κ. Κῶν. Πυλαρινός, Γέν. Διευθυντής τῶν Οἰκονομικῶν Υπηρεσιῶν τῆς Τερᾶς Συνόδου, ὁ Διευθυντής τῆς Μ.Κ.Ο. “Ἀλληλεγγύη” κ. Δ. Φουρλεμάδης καὶ ὁ κ. Χάρης Κονιδάρης, Διευθυντής τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Τερᾶς Συνόδου.

Ρωμαιοκαθολικοὶ Κληρικοὶ στὴν Ἀρχιεπισκοπή

Ἐκατὸν πενήντα νέοι Ρωμαιοκαθολικοὶ κληρικοὶ τὰ Ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Μιλάνου, συνοδεύομενοι ἀπὸ τὸν Καρδινάλιο Ντούντσι Τεταμάντσι, ἐπισκέφθηκαν στὶς 14 Φεβρουαρίου τὸν Μακαριώτατο στὴν Ἀρχιεπισκοπή. Ο κ. Χριστόδουλος μεταξὺ ἄλλων κάλεσε τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς κληρικοὺς νὰ γνωρίσουν τοὺς θησαυροὺς ποὺ διαθέτουμε στὴν Ἑλλάδα, ὅπως εἶναι ἡ παράδοσή μας, τὰ ἵερα λείψανα τῶν Ἅγιων μας καὶ ἡ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας μας. «Μέχρι τώρα ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δὲν ὑποτάχθηκε στὸν πειρασμὸ τῆς ἐκκοσμίκευσης

ῶστε νὰ τρέχει πίσω ἀπὸ τὸν κόσμο, ἀρνούμενη τὴν Ἰδιαίτερη τῆς παράδοση, τόνισε ὁ Μακαριώτατος.

«Υπέρ τὴν νύκτα»

Toῦ Μανῶλη Μελινοῦ

ΗΦΡΑΣΙΣ «ύπέρ τὴν νύκτα» –ποὺ ἀποτελεῖ ἔναν εἶδει τίτλου τὸ ἀποτύπωμα τῶν λιτῶν τούτων σκέψεων –εἶναι ἡ καθαρότερη διατύπωση τοῦ περιεχομένου τοῦ 1821. Γιατὶ τὸ '21 ἀποτελεῖ πραγμάτωση ἀρετῆς. Καὶ ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ ἄνοδος «ύπέρ τὴν νύκτα», εἶναι ἡ ἔξορμηση πρὸς τοὺς ὑπερτέρους ἐκείνους χώρους, ὅπου τὸ πνεῦμα αἰχμαλωτίζει τὴν αὐτοσυνείδησή του. Περιοχὴ τοῦ πνεύματος, εἶναι ἡ περιοχὴ τῆς ἐλευθερίας.

Ολοὶ συμφωνοῦμε ὅτι ἡ Ἰστορία ἐπρεπεῖ νὰ μᾶς ἔχει γίνει πείρα. Ολοὶ πάλι συμφωνοῦμε ὅτι δυστυχῶς δὲν μᾶς ἔγινε. Ποιός ξέρει; Ἰσως καὶ τοῦτο νὰ εἶναι μία ἀπὸ τὶς ὅμορφες «παραφροσύνες», μὲ τὶς ὁποῖες ὑφάναμε καὶ τὴν δόξα καὶ τὴν συμφορά μας. Κληρονόμοι πλούτου σὲ ἀρετὲς μέγιστου, ἀλλὰ καὶ σὲ πράξεις ἀφροσύνης, σημαιοστολίζουμε συνήθως τὶς ἀναμνήσεις τῶν ἀρετῶν καὶ καλύπτουμε τὶς ἀφροσύνες, γιὰ νὰ εἶναι ὁ δρόμος πάντα ἑορτάσιμος!

Αὐτὲς τὶς ἡμέρες ὅμως ὀφείλουμε νὰ γυρίζουμε στὶς πηγές, στὶς ρίζες, στοὺς πατέρες καὶ τὶς μητέρες, στὴν τυραγνισμένη ζωὴ τους, στὰ μαρτύρια, στὸ αἷμα, στοὺς ἰδρῶτες καὶ στὰ δάκρυα τῆς σκλαβιᾶς τους, στὰ πάθη τους, στὶς ἀδυναμίες του, ἀλλὰ καὶ στὴν ἔξαρσή τους. Δὲν πρέπει νὰ ἔχουμε αὐταπάτες. Οὐτέ ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ ἔξιδαινυκένσεις. Πρέπει ν' ἀντικρύσουμε τὸ παρελθὸν ἐκεῖνο κατάματα, νὰ σταθοῦμε μπροστά του ἐτοι ὅπως εἶναι. Νὰ τὸ νιώσουμε πιὸ βαθειά, νὰ μεταγγίσουμε στὶς ψυχές μας τὴν ἔξαρσή του. Νὰ φρονηματισθοῦμε

ἀπὸ τὸ ἄφωνο καὶ συνάμα εὐγλωττο κήρυγμα τοῦ παραδείγματος τῶν συντελεστῶν τοῦ θαύματος, νὰ φυλαχθοῦμε ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες τους. Νὰ κατορθώσουμε ἐτοι νὰ παρακολουθήσουμε δίχως στείρους συναισθηματισμοὺς τὸ μεγαλειῶδες ἄλμα τους «ύπέρ τὴν νύκτα». Νὰ γνωρίσουμε πῶς κατάφεραν νὰ περάσουν ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ φῶς. Εἶναι ἴστορικῶς μαρτυρημένον ὅτι στὸ ἄλμα τους παρεκίνησε ὁ ἔρωτας γιὰ τὴν ἐλευθερία, ἡ συνάντηση Πίστεως καὶ Πατρίδος, ἡ προσφορὰ αἵματος. Η πίστη ποὺ κατὰ τὸν Kierkegaard εἶναι «ἄλμα στὸ ὑπέρλογο!» Αὐτὴ ἡ ἀπόφαση τοῦ θανάτου, αὐτὴ ἡ ἐνσυνείδηση καὶ θεληματικὴ προσφορὰ τῆς ὑπερτάτης θυσίας, ἀποτελεῖ τὸ βαθύτερο νόημα καὶ δίδαγμα τοῦ ἄλματος «ύπέρ τὴν νύκτα».

Ρώτησαν τὸν Κανάρη πῶς ἐτόλμησε νὰ πυρπολήσῃ τὴν ναυαρχίδα τοῦ Καρα-Ἀλῆ. Λιτὰ τοὺς ἀπήντησε: «Ἐπια: Κωνσταντῆ, θὰ πεθάνεις! Δὲν μποροῦσε ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα νὰ γίνει ἀλλιῶς. Γιατὶ σ' αὐτὸ τὸν χῶρο κυριαρχεῖ ἡ πεποιθηση ὅτι δὲν εἶναι οἱ πατρίδες ἐμπορικὲς ἐπιχειρήσεις (Ἑλλὰς α.ε.) γιὰ νὰ ρυθμίζεις τὴν κάθε σου πράξη ὑπολογίζοντας μέχρι λεπτοῦ τὸ δοῦναι καὶ τὸ λαβεῖν. «Μακάριοι» οἱ χωρὶς ἴστορία λαοί. Αὐτὸι μποροῦνε καὶ βλέπουν τὸν τόπο τους σὰν συνοικιακὸ μικρομάγαζο, ποὺ μοναδικὸ λόγον ὑπάρξεως ἔχει τὸ κέρδος. Ποὺ τέτοια... μακαριότητα ἐμεῖς, ὅταν ἔρουμε ὅτι τουλάχιστον 30 λευκασμένοι αἰῶνες ἀγρυπνοῦν, βαθμολογώντας τὴν κάθε μας κίνηση.

Μέσα στοὺς αἰῶνες ἡ Ἑλληνικὴ πορεία δὲν εἶναι πορεία κερδοσκόπου ἡ ἐπιχειρηματία.

Στοὺς ἀγῶνες δινόμαστε χωρὶς νὰ ὑπογράφουμε, πρὶν ἀπὸ αὐτούς, συμβάσεις ἐργασίας... Η προσφορὰ αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπιταγὴ τῆς Ἰστορίας. Μοῦρα τοῦ τόπου εἶναι τὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων νὰ τσακίζονται καὶ ν' ἀγιάζονται σὲ ἀγῶνες ποὺ δὲν εἶναι ἀγῶνες ὅπως ἐκεῖνοι γιὰ τὰ πετρέλαια. Μία ίδεα –ἡ ἐλευθερία– τὸ γέρας τους.

Στὸν Ἑλληνα ἡ ἀγάπη στὸ χῶμα του εἶναι καημός. Γιὰ τὸν Ἑλληνα, ἡ Ἑλλὰς εἶναι πρῶτα ίδεα κι ἐπειτα κράτος. Ήδεα ποὺ πρωταρχικῶς ἀναλύεται στὶς πολυποίκιλες ἔννοιες τῆς ἀρετῆς. Λιτὸι δωρικοὶ στύλοι, οἱ Ἑλληνες, κρατοῦν μὲ σεμνὴν ὑπερηφάνεια τ' ἀετώματα τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Κάναμε βίβλο μας τοῦ '21 τ' ἀπομνημονεύματα τοῦ Μακρυγιάννη, γιατὶ ἀκριβῶς αὐτὸ εἶναι τὸ χρονικό του: Η ἐπανάσταση καμωμένη ἀπὸ ἀνθρώπους μὲ αἷμα καὶ σάρκα καὶ ὅχι ἀπὸ μυθικοὺς ήρωες, στὴν σφαίρα τῆς φαντασίας. Αν οἱ Ἑλληνες εἶναι μία μικρὴ φυλὴ μὲ τεράστια Ἰστορία καὶ ἀν μέσα σ' αὐτὴ τὴν Ἰστορία ὑπάρχει καὶ ζεῖ ὅτι ὀνομάζεται ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια καὶ ἀνθρώπινο μεγαλεῖο κι ἀν ἐπὶ τουλάχιστον τρεῖς χιλιάδες χρόνια ὅλα τὰ ἔθνη ἐμπνέονται ἀπὸ τ' ἀθάνατα παραδείγματα τῆς Ἰστορίας αὐτῆς, εἶναι ἀκριβῶς γιατὶ δὲν ἔχει γραφεῖ μὲ τὸν διαβήτη τῶν καλῶν λογαριασμῶν, ἀλλὰ μὲ τὴν φλόγα τῶν μεγάλων ἐνθουσιασμῶν, μὲ τὴν ἀσάλευτη πίστη στὰ ὑψηλότερα ἴδαινικὰ τῆς ἀνθρωπότητος. Κι ἀν κάποτε –ἐξαιτίας τῶν σκοτεινῶν σημείων– ἡ ἀποκαρδίωση κάνει τὴν συνείδηση νὰ γέρνει προδωμένη, πάντα μία ζωηρὴ φωνὴ μᾶς ξυπνᾶ κι ἔνα χέρι νευρῶδες μᾶς ἀρπάζει ἀπὸ τὰ μαλλιά, ὅμοια ναυαγοὺς καὶ μᾶς ἀνεβάζει καὶ πάλι στὸ φῶς τῆς ἐλπίδος. Αὐτὴ εἶναι ἡ φωνὴ τῆς Ἑλλάδος.

Οταν συνέθετα τὶς λιτὲς αὐτὲς σκέψεις, εἶπα μὲ τὸν νοῦ μου νὰ μὴ γράψω ἐγὼ καὶ τὸν ἐπίλογο. Σᾶς καλῶ νὰ πετάξουμε μαζί, μὲ τὰ φτερά τῆς ἴστορικης μνήμης κάπου στὰ 1828, ὅταν πιὰ ἡ ἀπέραντη νύκτα ἔχει ἐντελῶς ὑποχωρήσει. Νὰ πετάξουμε σὲ κά-

ποια μπαρουτοκαπισμένη βουνοκορφή, στὴν μαύρη ράχη τῶν Ψαρῶν –τὸ ἱερότατο αὐτὸ ξερονήσι, ἀπ' ὅπου ἔχω τὴν τυμή, πρόνοιο ἀληθινό, νὰ ἔλκω τὴν καταγωγή– κι ἐκεῖ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ὅτι δοῦμε καὶ ὅτι ἀκούσουμε, μαζὶ νὰ τὸ καταγράψουμε ὡς κατακλείδα.

Κάποια μέρα λοιπόν, ὕστερ' ἀπὸ 7 χρόνια στὸ αἷμα πνιγμένα, παύουνε ν' ἀνάβουν στὶς κορυφὲς τῶν χορταριῶν –στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα τοῦ 19ου αἰῶνος– ἀγριωποὶ σαρικοφόροι καβαλλάρηδες. Ο φόβος παύει νὰ σκάβει λαγούμια καὶ νὰ τρυπώνει τρέχοντας. Τὰ δρινα ἀρχίζουν καὶ πάλι νὰ μοιράζονται ἀνευόλητα στοὺς αἰθέρες, τὶς ψύχες τοῦ μάρτυρα οὐρανοῦ. Σταματᾶ ὁ ξέφρενος καλπασμὸς τῶν ἀλόγων καὶ ὁ θανατερὸς μπάλος τῶν ἀγγέλων τοῦ πολέμου. Καθαρίζει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὶς καπνιές τῶν καμένων κοκκάλων καὶ ξύλων. Λουφάζει ὁ ἀχός τῶν καρυοφυλλιῶν. Χορτάρι βέβαια δέν φυτρώνει στὴν μαυρισμένη γῆ καὶ τὸ αἷμα ξεραίνεται πηχτὸ στὰ θυμάρια. Η μπαρουτόκαπνα ὑποχωρεῖ καὶ ξεχωρίζει ἔνας μοναχικὸς τύπος, ὁ ἀνώνυμος ποιητής. Παίρνει τὸ στρατὸ γιὰ τὴν ὑψηλότερη κορυφὴ τοῦ όλοκαυτώματος βυθίζοντας νύχια καὶ δόντια στὸ ξεροτρόχαλο μονοπάτι. Όρθωνει τὸ ἀνάστημά του, βάζει τὸ χέρι ἀντήλιο καὶ μονολογεῖ:

·Ηταν ἐδῶ μιὰ χώρα,
σὲ τούτη τὴν ράχη·
τοῦ ἥλιου τὸ φέγγος ἥταν!
Γύρω της, βράχοι.
·Ητανε μία χώρα
στὴν ράχη ἀπλωμένη.
Ρώτησα: Ἐδῶ πεθαίνει;
Κι ἄκουσα: Δὲν πεθαίνει!

·Απόσπασμα ἀπὸ ὄμιλα στὴν Αἴθουσα Τελετῶν
τῆς Ιερᾶς Συνόδου ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ
τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας.

«Ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὅντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε»

(Ιωάν. 8,36)

Toῦ Νικολάου Δ. Καλογιάννη, Θεολόγου

ΗΕΟΡΤΗ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ κινεῖται ἀνάμεσα σὲ δυὸ πόλους, ἀπὸ τὴ μία τὸ θρησκευτικὸ σκέλος τῆς ἑορτῆς ποὺ ἀποκαλύπτει καὶ προβάλλει «τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ κεφάλαιον» (Ἀπολυτίκιον ἑορτῆς Εὐαγγελισμοῦ), κι ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ ἑθνικὸ σκέλος, ἡ ἀπελευθέρωσῃ ἀπὸ τὸν δυσβάσταχτο ὅθωμανικὸ ζυγό. Ὁ ταυτόχρονος ἑορτασμὸς δὲν ἀποτελεῖ βέβαια τυχαῖο γεγονός ἀλλὰ φανερώνει τὴ μυστικὴ σχέση ποὺ συνδέει τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ ἀόρατα δεσμὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ τὰ ὄρατα δεσμὰ τοῦ τυράννου.

Ο εὐαγγελισμὸς τῆς Παναγίας εἶναι τὸ εἰσαγωγικὸ κεφάλαιο τῆς «ἐπὶ γῆς» παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ἀνοίγει τὴν πύλη τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ μᾶς εἰσάγει στὴν ἐλευθερία τῶν τέκνων Του. Στὴ νέα πραγματικότητα ποὺ δημιουργεῖται «οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος» (Γαλ. 3,28), δὲν ὑπάρχουν δεσμὰ ἀμαρτίας ποὺ ἀποκλείουν τὸν ἀνθρωπὸ τόσο τῆς κοινωνίας τοῦ Θεοῦ ὥστε καὶ τῆς σχέσεως του μὲ τοὺς ὑπόλοιπους ἀνθρώπους.

Ἐκεῖνοι ποὺ θὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθεια, ὅπως αὐτὴ φανερώθηκε στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, θὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὰ χειρότερα δεσμὰ ποὺ γνώρισε ποτὲ ὁ ἀνθρωπός, «ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἡλευθερωσέ με ἀπὸ τὸν νόμον τῆς ἀμαρτίας καὶ τὸν θανάτον» (Ρωμ. 8,2).

Ἡ σύλληψη τοῦ Χριστοῦ δίδει τὸ ἔναυσμα «ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ» (Ρωμ. 8,21).

Ἡ νέα ἐλευθερία ποὺ ἐπαγγέλλεται ἡ σύλληψη τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ τελικὸς στόχος στὴ ζωὴ κάθε πιστοῦ. Ο πυρήνας τῆς χριστιανικῆς ζωῆς βρίσκεται στὴ δυνατότητα ποὺ ἔχει ὁ ἀνθρωπός νὰ ὑπερβεῖ τὰ στενὰ πλαίσια τῆς κτιστῆς ὑπάρξεως του καὶ νὰ ξήσει ἐλευθερος ἀπὸ τὰ

«δεδομένα» τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου. Ἡ ἐμφυτη ροπὴ ποὺ διακατέχει τὸν ἀνθρωπὸ πρὸς τὴν ἀπόλυτη ἐλευθερία εἶναι καρπὸς τῆς «κατ' εἰκόνα» τοῦ Θεοῦ δημιουργίας του καὶ ἡ πραγμάτωση τῆς ἡ «κατὰ χάριν» θέωσή του.

Τούτη ἡ ἐλευθερία ὅμως φαντάζει ἀνέφικτη καὶ τραγικὴ ἀφοῦ ὁ ἀνθρωπὸς περιορίζεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση του ποὺ εἶναι δημιούργημα, κτιστὴ καὶ κατ' ἐπέκταση φθαρτή, περικλείει μέσα τῆς τὸ θάνατο. Ὁ ἀνθρωπὸς μοιάζει μὲ τὴν ὑπόλοιπη κτίση «σὲ ὁ, τιδήποτε συνεπάγεται ὑποταγὴ σ' αὐτὸ ποὺ τοῦ δόθηκε» (Ι. Ζηζιούλα, Η κτίση ως Εὐχαριστία, Αθήνα 1982, σελ. 101), εἶναι ἀδύνατο νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴν κτιστὴ φύση του καὶ τὰ δεδομένα τῆς.

Παρ' ὅλα αὐτὰ «ὁ ἀνθρωπὸς καὶ μόνον ὁ ἀνθρωπὸς, δημιουργῶντας τὸν κόσμο του μπορεῖ νὰ πάει, πολὺ συχνά, ἀντίθετα στὴν ἐμφυτη λογικὴ τῆς φύσεως, τοῦ κόσμου ποὺ τοῦ δόθηκε. Μπορεῖ ἀκόμα καὶ νὰ τὸν καταστρέψει αὐτὸ τὸν κόσμο» (Ι. Δ. Ζηζιούλα, ὁ.π., σελ. 100). Αὐτὴ ἡ ἐπιλογὴ ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς ἐκφραστὴ ἀρνητικὴ τῆς ἐλευθερίας του, ὁ ἀνθρωπὸς μπορεῖ πράγματι κάνοντας ἐφαρμογὴ τῶν δυνατοτήτων καὶ τῶν χαρισμάτων ποὺ τοῦ δόθηκαν ἀπὸ τὸ Θεὸν ν' ἀντιστρατεύεται τὸ θέλημά Του καὶ τὴν ἀγάπη Του. Εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τὸ εὐαγγέλιο ὅτι ὁ Θεὸς «πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Τιμ. Α' 2,4), ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν βρίσκει πάντα ἀνοικτὴ τὴν πόρτα τῆς ἀνθρώπινης συγκατάβασης καὶ ἀποδοχῆς. Ὁ Θεὸς λέγει «ἰδού ἐστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω· ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ» (Ἀποκάλυψη Ιωάννου 3,20), δυστυχῶς ὅμως βρίσκεται συνήθως ἀντιμέτωπος μὲ τὴν ἀρνητικὴ καὶ τὴν ἀποστροφή, ἡ πόρωση τῆς ὑπάρξεως του καὶ νὰ ξήσει ἐλευθερος ἀπὸ τὰ

σύλληψης καρδιᾶς δὲν ἀφήνει περιθώριο ἀν-

ταπόκρισης στὸ κάλεσμα τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐλευθερία στὴν κακὴ τῆς ἐκφραση βιάζει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἶναι μία ἐλευθερία καταδικασμένη, ἀφοῦ μοιραία ὁδηγεῖ στὴν ἀπομόνωση καὶ στὴν χριστιανικὴ γλώσσα ἀπομόνωση σημαίνει κόλαση. Ἀντίθετα ἡ ἐλευθερία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπόλυτα συνυφασμένη μὲ τὴν κοινωνία τῶν προσώπων ὅπως αὐτὸ φαίνεται καὶ στὶς σχέσεις τῆς Ἅγιας Τριάδος, εἶναι ἐλευθερία ἐκστατικὴ ποὺ μᾶς βιάζει ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας, εἶναι ἐλευθερία προσφορᾶς καὶ ἀλληλοπεριχώρησης, εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς ἀγάπης.

Ο Τριαδικὸς τρόπος ζωῆς ἔχει ἀμεσα ἀντίκτυπο καὶ στὴν δική μας ὑπαρξη καὶ στὴν δική μας ζωή. Ο δικός μας Θεὸς εἶναι Θεός κοινωνίας προσώπων, εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν Θεὸς τῆς ἀγάπης. Τὰ πρόσωπα τῆς Ἅγιας Τριάδος εἶναι ἀπολύτως ἐλεύθερα καὶ αὐτὴ ἡ ἐλευθερία γίνεται ἡ ἀσφαλής βάση τῆς κοινωνίας μεταξύ τους. Η κοινωνία τῶν προσώπων τῆς Τριάδος εἶναι πραγματικὴ γιατί εἶναι ἐλεύθερη, δὲ βιάζονται τὰ πρόσωπα νὰ κοινωνήσουν, κοινωνοῦν γιατί ἀγαποῦν καὶ μόνον γι' αὐτό. Τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς βρίσκεται πάντοτε σὲ ἀπόλυτη ταύτιση μὲ τὸ θέλημα τῶν δύο ἄλλων προσώπων τῆς Ἅγιας Τριάδος. Η πραγματικὴ ἐλευθερία καρποφορεῖ στὴν ἀγαπητικὴ σχέση, στὴν συν-ὑπαρξη, στὴν συν-εργασία, στὴν σύμ-πραξη τῶν προσώπων τῆς θεότητας.

Αὐτὴ ἡ πραγματικότητα ἔχει ἀμεσο ἀντίκτυπο καὶ στὴ δική μας ζωὴ ὡς «κατ' εἰκόνα» τοῦ Θεοῦ δημιούργημά των. Ὁ ἀνθρωπὸς ἔχει τὴν δυνατότητα τῆς ἐπιλογῆς, μπορεῖ νὰ κάνει χρήση τῆς ἐλευθερίας του πρὸς ὁποιαδήποτε κατεύθυνση, εἴτε ὡς δημιουργία καὶ σχέση, εἴτε ὡς διάλυση καὶ ἀπομόνωση. Μπορεῖ ἀκόμη καὶ νὰ καταστρέψει τὸν κόσμο ποὺ τὸν περιβάλλει, νὰ διαλύσει τὴ σχέση του μὲ τὸ Θεό καὶ τοὺς ὑπόλοιπους ἀνθρώπους, εἶναι ἐκφραση κι αὐτὸ τῆς ἐλευθερίας του.

Οι ἐπιπτώσεις βέβαια μιᾶς τέτοιας ἐλευθερίας εἶναι γνωστές, ἀρκεῖ νὰ ρίξει κάποιος μιὰ

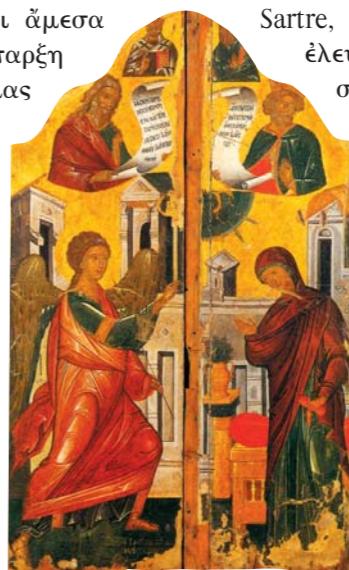
ματιὰ στὶς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων ὅπως ὑφίστανται σήμερα μεταξύ τους, ὅσο καὶ στὴ σχέση τους μὲ τὸ φυσικὸ περιβάλλον. Η χριστιανικὴ ἐλευθερία ἀντιμέτωπη δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει αὐτονομημένη, ζεῖ, ὑπάρχει καὶ ἀνθοφορεῖ στὸ πλαίσιο τῆς γνήσιας κοινωνίας, ὑπάρχει στὴν ἀγάπη. Ὁ συνάνθρωπος καὶ ὁ κόσμος εἶναι ὁ πλησίον, ὁ ἀδελφός, εἶναι ἡ χαρὰ καὶ ὁ καθρέπτης τῆς δικῆς μας ὑπαρξῆς, στὸν συνάνθρωπο θὰ γνωρίσουμε τὸν ἑαυτό μας. Δὲν εἶναι ὁ συνάνθρωπος «κόλαση» ὅπως τραγικὰ τὸ ἔξεργασε ὁ μεγάλος ὑπαρξιστής φιλόσοφος

Sartre, δὲν εἶναι ἐμπόδιο τῆς δικῆς μας ἐλευθερίας. Αὐτὴ ἡ ἐλευθερία ποὺ μᾶς στερεῖ τὴν ἐπικοινωνία, ποὺ καταστρέφει τὸν κόσμο, εἶναι μία δαιμονικὴ ἐλευθερία ποὺ χωρίζει. Κοινὰ στὸ Θεό ὁ ἀνθρωπὸς νικᾶ τὰ ἐκ πρώτης ὄψεως ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια καὶ μπορεῖ ν' ἀγαπᾶ ἐλεύθερα. Ξεπερνᾶ ἀκόμη μέσα ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὸ μείζον πρόβλημα τῆς κτιστότητός του ποὺ εἶναι ὁ θάνατος. Αὐτὸς εἶναι καὶ τὸ μήνυμα τοῦ εὐαγγελισμοῦ ποὺ ἔορτάζουμε.

Στὸν πρόλογο τοῦ θέματος ἔγινε ἀναφορὰ γιὰ τὸν μὴ τυχαίο συνεορτασμὸ τῶν δύο σπουδαίων γιὰ τὴν πίστη καὶ τὸ γένος μας γεγονότων. Η ἐλευθερία, ὅπως μᾶς δόθηκε ως χάρισμα τοῦ Θεοῦ, καὶ βασικὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ὑπάρξεως μας ὑπῆρξε τὸ ἐφαλτήριο τοῦ ἱεροῦ ἀγώνα τῶν προγόνων μας. Τὴν κατέκτησαν καὶ τὴν ὑπερασπίσθηκαν μὲ κάθε κόστος θυσιάζοντας τὰ πάντα, ἀκόμη καὶ τὴν ἴδια τους τὴ ζωή.

Τότε ὁ ἀγώνας ἦταν κατὰ τὸ θύμανικού ζυγοῦ ἐνὸς ὄρατον δυνάστη καὶ τύραννον, σήμερα τὰ πράγματα εἶναι πολυπλοκότερα καὶ οἱ παγίδες δυσδιάκριτες, μᾶς στεροῦν τὴν ἐλευθερία δυνάστες ἀόρατοι, καλυμμένοι διάφορες χλαμύδες καὶ προσωπεῖα.

Ἄσ τις ἀγρυπνοῦμε· «τὸ τηρῆσαι τ' ἀγαθὰ χαλεπότερόν ἔστι τοῦ κτίσασθαι», καὶ ἀς μὴν ἔχηναμε ὅτι «τῇ ἐλευθερίᾳ οὐν, ἡ Χριστός ἡμᾶς ἡλευθερώσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθαι» (Γαλ. 5,1).

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ύπ αριθμ. ΙΣΤ' (2 Φεβρουαρίου 2006)

Παραινέσεις πρὸς Τεροψάλτες

Άγαπητοί μου συνεργάτες,

Σᾶς ἀπευθύνω τὴν Ἐγκύκλιον μου αὐτὴν προκειμένου νὰ ἐπαναλάβω μερικές μου σκέψεις, ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὴν Λειτουργικὴ Ἀναγέννηση ποὺ ἐπιχειροῦμε, μὲ στόχο νὰ προσέξουμε μερικὰ σημαντικὰ στοιχεῖα κατὰ τὴν Θεία Λατρεία μας, ἵσχυσαντα παλαιότερα, ἐγκαταλειμμένα δῆμαριν καὶ λησμονημένα, ὥστε ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ τῆς προσδώσουμε μεγαλύτερη ἐκφραστικότητα καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐθίσουμε τὸν εὐσεβῆ λαό μας σὲ μία συνειδητότερη συμμετοχὴ στὰ δρώμενα κατὰ τὴν Θεία Λατρεία. Στήν προσπάθειά μας αὐτὴ ἡ συμβολὴ σας ὡς Τεροψάλτῶν μπορεὶ νὰ εἶναι μεγάλη καὶ καθοριστική, ἐπειδὴ ἀποτελεῖτε ίερὸ θεσμὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ψάλτες –κατώτεροι «κοσμικοί» κληρικοὶ– καὶ ἔχετε τὴν εὐθύνη τῆς ὄρθης ἀποδόσεως καὶ τῶν ὑμνῶν καὶ τῶν ἀναγνωσμάτων, ποὺ κατέχουν μία πρωταρχικὴ θέση στὴ Θεία Λατρεία μας.

Προοίμιο

Περὶ τῆς σύγχρονης πραγματικότητος
καὶ τῆς Θείας Λατρείας

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μας μουσικὴ, ἡ ἀκραιφνῆς Ἑλληνικὴ μουσικὴ καὶ πατροπαράδοτη ἐκφραστὴ, καὶ ὡς μέσο τῆς λατρείας καὶ ὡς καλλιτεχνία καθ' ἔαυτή, εἶναι ὅντας θησαυρὸς ἀδαπάνητος· καὶ δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἐπαναλάβω τὴν αὐτοιλόγηση αὐτοῦ τοῦ συμπεράσματος. Σημασίᾳ ἔχει ὅτι ἡ Ἀγία Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας μὲ τὸν μυσταγαγικὸ χαρακτήρα τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ προσφέρει στοὺς πιστοὺς μίαν ἀληθινὴ πνευματικὴ πανδιάσια μὲ πλῆθος συμβολισμῶν, ἀλλὰ καὶ μία στέρεη καὶ βαθεύα θεολογικὴ - δογματικὴ διδασκαλία μὲ τὰ ψαλλόμενα παντοῖα τροπάρια καὶ τὰ ἀναγνώσματα ἐκ τῶν Θείων Γραφῶν, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Ὁλη αὐτὴ ὅμως ἡ λειτουργικὴ παιδαγωγία καὶ ἡ ἀειώνως προσφερόμενη στὶς λατρευτικὲς συνάξεις ὄρθοδοξη πνευματικὴ τροφὴ ἔξαρταται πολὺ ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς της. Ἐάν κατὰ τὴν ἐπιτέλεση τῶν λειτουργημάτων τους οἱ κύριοι φορεῖς τῆς λατρείας, δηλαδὴ τὸ ίερατεῖον –οἱ

διάκονοι, οἱ Ἱερεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς– οἱ ψάλτες καὶ οἱ ἀναγνῶστες, δὲν ἔνδιαφέρονται μὲ ζῆλο γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν ποὺ ὑπηρετοῦν, ἀλλὰ δίδουν μᾶλλον προτεραιότητα εἴτε στὴν προβολὴ καὶ ἐπίδειξη τοῦ χαρίσματός τους εἴτε στὴν ὑποκειμενικὴ καὶ αὐτάρεσκη ἐκτέλεση τοῦ καλλιτεχνικοῦ μέρους τοῦ διακονήματός τους, τότε δὲν μποροῦμε νὰ ὄμιλοῦμε γιὰ ὄρθη λειτουργικὴ πράξη καὶ Λειτουργικὴ Ἀναγέννηση, ἀλλὰ μᾶλλον γιὰ λειτουργικὴ ἀνωμαλία καὶ ἀταξία, μὲ πολλαπλές ἀρνητικές ἐπιπτώσεις.

Σήμερα ὁ κόσμος ζεῖ σὲ μίαν ἄλλη, διαφορετικὴ ἀπὸ παλαιότερες ἐποχές πραγματικότητα, καὶ κινεῖται μὲ γοργοὺς ρυθμούς. Ὁ χρόνος τὶς περισσότερες φορὲς δὲν ἐπαρκεῖ γιὰ τὶς πολλὲς καὶ ποικίλες ἐνασχολήσεις τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, καὶ ἡ ἡλεκτρονικὴ τεχνολογία εἶναι πάντοτε «μπροστά» καὶ ὥθει σὲ ἔνα ἀσταμάτητο τρέξιμο. Παλαιές συνήθειες –καὶ φεῦ! καὶ στερεότερες παραδόσεις– παραθεωροῦνται καὶ ξεπερνοῦνται. Στὸ χῶρο τῆς λατρείας εἰδικά, παρατηροῦμε ὅτι ὁ κόσμος δὲν ἀντέχει τὶς πολύωρες Ἀκολουθίες μὲ τὴν συνεπαγόμενη πολύωρη ὄρθοστασία: δὲν ἀποδέχεται θεατρινισμοὺς καὶ κατακρίνει τὰ εὐθηνὰ καμώματα καὶ τὶς ἀδιάκριτες συμπεριφορές· δὲν δικαιολογεῖ ἐπιδείξεις καὶ ἀσκοπεῖς ἐπιτηδεύσεις κατὰ τὴν τέλεση τῆς Θ. Λατρείας καὶ, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει τὸ βαθύτερο πνευματικὸ νόημα, δὲν ἀνέχεται τὰ πολλὰ «εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα», τὴν εὐφημία δηλαδὴ ποὺ γιὰ πνευματικὸς κυρίως λόγος τὸ Τυπικὸ προβλέπει σὲ συγκεκριμένα σημεῖα τῆς λατρείας. Καὶ ἐννοῶ ἐδῶ τὴν πατρικὴ καὶ πνευματικὴ σχέση τοῦ Ἐπισκόπου μὲ τοὺς πιστούς· ὁ Ἐπίσκοπος εὐλογεῖ καὶ οἱ πιστοὶ ἀνταποδίδουν μὲ εὐγνωμοσύνη τὴν χάρη τῆς εὐλογίας μὲ τὸν καλὸ λόγο τοῦ πολυχρονισμοῦ τοῦ πνευματικοῦ τους πατέρα. Ἀκόμη, ὁ κόσμος σήμερα παρεξηγεῖ τὴν «μεγαλοπρέπεια» τῆς λατρείας, τὴν θεωρεῖ «βυζαντινή» μὲ ἀρνητικὸ περιεχόμενο, καὶ συγκεκριμένα, δὲν ἀνέχεται τὰ πολύτιμα ἄμφια καὶ τὴν κενόδοξη ἐμφάνιση πολλῶν κληρικῶν μας, ἴδιως ὅταν αὐτοὶ δὲν διαθέτουν τὴν ἀνάλογη πνευματικὴ συγκρότηση.

Κατὰ τὸν ἕδιο τρόπο ὁ λαός μας σήμερα ἔχει κριτικὴ στάση, ἐπειδὴ ἵστως τώρα ξέρει νὰ διακρίνει καὶ νὰ προκρίνει τὸ καλό, ἔναντι τῶν ψαλτῶν ποὺ τὸν ἐκπροσωποῦν στὴν λατρεία καὶ

ἔναντι τῶν ψαλμάτων ποὺ αὐτοὶ ψάλλουν καὶ προσφέρουν στὸ πλήρωμα. Καὶ εἶναι γεγονός, ποὺ οἱ πολλοὶ ἀγνοοῦν, ὅτι ἡδὴ ἀπὸ τὴν πατροπαράδοτη πλουσιότατη καὶ ποικιλότατη μουσικὴ ἐκφραστὴ στὶς διάφορες Ἀκολουθίες τοῦ νυχθημέρου, ἔχουν μείνει πολὺ λίγα ἔντεχνα μελωδήματα, ποιήματα τῶν περιφήμων μελουργῶν μας, βυζαντινῶν καὶ νεοελλήνων, δηλαδὴ ἀργά Δοξαστικά, ἀργές Καταβασίες καὶ Δοξολογίες, ἀργά Κεκραγάρια καὶ Πασαπινάρια, καὶ ἄλλα ἀριστουργήματα τῆς Ἐλληνικῆς Ψαλτικῆς Τέχνης, γιὰ τὰ ὅποια ἔπερπε νὰ καυχώμεθα. Καὶ αὐτά τὰ λίγα, ὡστόσο, ποὺ σπάνια ψάλλονται, οἱ πολλοὶ τὰ θεωροῦν μακρόσυρτα, καὶ μᾶλλον δὲν τὰ θέλουν, ὅταν μάλιστα μία κακὴ καὶ ἀτεχνητικὴ καὶ ἀπροετούμαστη ψαλμώδηση καταστρέφει τὰ νοήματα τῶν υμνογραφημάτων καὶ τὰ καθιστᾶ ἀκατανόητα. Καὶ ἔχουν δίκαιο, ἀν ἐμεῖς πρῶτα, οἱ ἀνθρώποι οἱ ταγμένοι στὴν ὄρθη ἐπιτέλεση τῆς Θείας Λατρείας, δὲν διακρίνουμε ὅτι ἀλλο πράγμα εἶναι οἱ πομπώδεις τελετές, ποὺ ἀπομειώνουν τὸ πνευματικὸ στοιχεῖο, καὶ ἀλλο πράγμα εἶναι ἡ σεμνοπρέπης μεγαλοπρέπεια, τὴν ὅποια εἶμαι βέβαιος ὅτι μποροῦμε νὰ προσφέρουμε στὸν πιστὸ λαό μας. Πολλὰ πράγματα μποροῦμε, καὶ πολλὰ καλὰ κάνονται. Θεωρῶ ὅμως ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ λαμβάνουμε ρυθμιστικές ἀποφάσεις ἀγνοοῦντες τὶς εὐλογίες ἐνιστάσεις τοῦ λαοῦ. Καὶ θεωρῶ ἀκόμη ὅτι διορθώνοντας πολλὰ πράγματα καὶ προσφέροντάς τα μὲ τὸ «ἀρχαῖον κάλλος» μποροῦμε νὰ ἀρουμενοῦμε πολλές ἀπὸ τὶς ἐνιστάσεις τοῦ κόσμου καὶ τὸν βοηθήσουμε νὰ κατανοεῖ τὸ οὐσιαστικὸ νόημα τῶν λειτουργικῶν δρωμένων.

Μὲ βάση τὶς σκέψεις αὐτὲς θὰ ἱθελα νὰ σᾶς ἐπαναλάβω, μετὰ τὴν πρόσφατη Ἐγκύκλιον μου ὑπ' ἀριθμ. 36, μὲ ἀριθμ. πρωτ. 1466/ΕΞ.3941/8-2005, μερικὰ σημεῖα ποὺ πρέπει νὰ προσέξετε, ὡστε νὰ συμβάλετε κατὰ τὸ δυνατόν στὴν ὄρθη ἐπιτέλεση τῆς Θείας Λατρείας, τῆς μεγάλης αὐτῆς καὶ μοναδικῆς εὐλογίας ποὺ διαθέτει ἡ Ἐκκλησία μας. Εύνόητον εἶναι ὅτι μὲ ὅσα σας λέγω στὴ συνέχεια δὲν τοποθετοῦμαι ὑπὲρ τῆς ἀλογίστου καὶ ἀκρίτου ἀπλότητος καὶ λιτότητος στὴ Θεία Λατρεία μας, ἐπειδὴ πιστεύω ὅτι αὐτὴ εἶναι μεγαλειώδης, καὶ δὲν πρέπει νὰ χάσει αὐτὸν τὸν χαρακτήρα της, ἀλλὰ ὅτι, ταυτόχρονα,

αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι σεμνοπρέπης καὶ εὔτακτη. Ἐπιχειρῶ διορθώσεις κάποιων σημείων, που κατὰ τὴν γνώμη μου παρεκκλίνουν καὶ ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ ἀπὸ τὴν παράδοσή μας.

1. Περὶ τοῦ «Εἰς πολλὰ ἔτη, Δέσποτα»

Λόγῳ τῶν βιοτικῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς μας, ὅπου ὁ πολὺς κόσμος εἶναι ἀποξενωμένος ἀπὸ τὴν πίστη καὶ εἶναι ἀμοιρος καὶ τῆς στοιχειώδους τελεουργικῆς παιδαγωγίας καὶ εύταξίας, θεωρῶ ὅτι εἶναι πρώτητη ἀνάγκη νὰ περιορισθοῦν τὰ πολλὰ «εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα» ποὺ προκαλοῦν καὶ σκανδαλίζουν. Καὶ τούτο ἔως ὅτου διδάξουμε τὸν λαό μας γιὰ τὴν σκοπιμότητα καὶ τὴν χρησιμότητα αὐτῆς τῆς εὐφημίας. Τὸ καθιερωμένο Τυπικὸ τῆς Ἐκκλησίας μας ἀλλὰ καὶ ἡ στερρὰ παράδοση, ὁρίζουν πότε ψάλλεται ἀπὸ τοὺς χοροὺς τῶν ψαλτῶν, καὶ κάποτε συγχρόνως ἀπὸ τοὺς δυὸ χορούς, τὸ «εἰς πολλὰ ἔτη», καὶ δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ἀντικαθιστᾶ τὸ «Κύριε ἐλέησον» ἢ τὸ «Ἀμήν», κατὰ τὴν ἀρέσκειαν τῶν ψαλτῶν ἢ καὶ τοῦ λειτουργοῦντος Ἀρχιερέως. Γενικά, τὸ «εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα» ψάλλεται μόνο κατὰ τὶς δυὸ συγκεκριμένες περιπτώσεις, καὶ εἶναι καὶ οἱ δυὸ «εἰσοδικές» δηλαδὴ ψάλλεται κατὰ τὴν εἶσοδο τοῦ Ἀρχιερέως στὸν Ναὸ καὶ κατὰ τὴν ψαλμώδηση τοῦ Εἰσοδικοῦ, τῆς μικρᾶς λεγομένης Ἐκκλησίας. Ὁ Ἀρχιερέως εὐφημεῖται, πάλι, σὲ τρεῖς ἄλλες συγκεκριμένες περιπτώσεις· πρῶτον, κατὰ τὴν προσκύνηση τῶν ιερῶν εἰκόνων, εἰς τοὺς αἰνούς, μὲ τὴν ψαλμώδηση τοῦ ἀρχαίου ἀριστοτεχνικοῦ μελουργήματος «Τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν...», δεύτερον, κατὰ τὸν Τρισάγιον «Ὕμνον», μὲ τὴν λεγομένη «Φήμη» του, καὶ τρίτον, στὴν ἀπόλυτη τῶν Ἀκολουθιῶν, μὲ τὴν εὐφημία τοῦ «Τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν...» σὲ σύντομο μέλος. Σὲ ὅλες τὶς ἄλλες περιπτώσεις ποὺ μνημονεύεται τὸ ὄνομα τοῦ οἰκείου Ἀρχιερέως ψάλλεται τὸ «Κύριε ἐλέησον» ἢ τὸ «Ἀμήν».

ἀπαιτουμένου χρόνου τῆς παραδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου στὸν Ἀρχιερέα ἀπὸ τὸν Διάκονο. Εἶναι καλύτερο νὰ ἐπανέλθουμε στὴν ἀρχαιότερη καὶ γνησιότερη πράξη, νὰ ἐκφωνεῖται «χύμα» τὸ «εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα» καὶ νὰ ψάλλεται ἀργῶς καὶ μετὰ μέλους ἡ κανονικὴ δοξαστικὴ ἀναφώνηση «Δόξα σοὶ, Κύριε, δόξα σοὶ», «γιὰ τὰ θεῖα λόγια Σου ποὺ ἀκούσαμε». Καὶ κατὰ τὶς τρεῖς, πάλι, ἵκετήριες δεήσεις τοῦ Ἀρχιερέως πρὸ τῶν βιβλικῶν ἀναγνωσμάτων, δηλαδὴ «Κύριε, Κύριε, ἐπίβλεψον...» δὲν ψάλλεται, ὡς κακῶς ἐπικράτησε, τὸ «εἰς πολλὰ ἔτη», ἀλλὰ τὸ «Κύριε ἐλέησον». Καὶ βεβαίως ὅταν ψάλλεται τὸ «εἰς πολλὰ ἔτη» ταυτοχρόνως μὲ ἄλλο ψάλμα τῶν ἱερέων, ὡς συμβαίνει εἰς τὸ Εἰσοδικὸ «Δεῦτε προσκυνήσωμεν» ἢ «Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου...» καὶ τὰ ἄλλα τῶν ἑορτῶν, καθὼς καὶ στὴν Εἴσοδο τοῦ Μεγάλου Εσπερινοῦ, πρέπει νὰ ψάλλεται «ἡσυχωτέρᾳ φωνῇ», ὥστε νὰ μὴ καλύπτεται τὸ κύριο μέλος. Καὶ τὸ πράγμα ἔχει σημασία, γιατὶ μὲ τὴν χρήση τῶν μικροφώνων τὸ ἀκρόαμα πολλές φορὲς εἶναι τρομακτικό. «Οσον ἀφορᾶ στὴ φήμη τοῦ Ἀρχιερέως, αὐτὴ ψάλλεται μία φορὰ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς στὸ Ιερὸ Βῆμα καὶ ἄλλη μία ἀπὸ τὸν δεξιὸ χορὸ τῶν ψαλτῶν.

2. Περὶ τοῦ ἥθους τοῦ μέλους τῶν τροπαρίων καὶ ψαλμάτων

Γνωρίζουμε ὅτι ἡ μουσικὴ ἐκφραστὴ ἐνεργεῖται καὶ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὸ ἀρμόδιο κάθε φορὰ ἥθος τοῦ μέλους, ποὺ κι αὐτὸ ἔξαρταται ἀπ’ τὰ νοήματα καὶ τὴν ὅλη ποιητικὴ πλοκὴ τῶν ψαλμῶν καὶ τῶν τροπαρίων. Τὸ μουσικό, καὶ ποιητικὸ μαζί, ἥθος διακρίνεται σὲ διασταλτικό, συσταλτικό καὶ ἡσυχαστικό. Τὸ ἀνάλογο ἥθος συμβάλλει πάρα πολὺ στὴν δημιουργία τῶν ἴδιων συναυτισθημάτων στὶς καρδιὲς τῶν πιστῶν - ἀκροατῶν, ποὺ τὰ νοήματα τῶν ὅμινων ἐμπειρικείουν, ὅπως τὰ ἐμπνεύστηκε ὁ ἄγιος ὑμνογράφος καὶ τὰ ζοῦσε βιωματικά. Οἱ ὅμινοι, ἐπειδὴ σχεδὸν πάντοτε, ἔχουν μικτὸ περιεχόμενο χαρᾶς καὶ κατανύξεως μαζί, γιατὶ ἡ χαρμολύπη εἶναι ἑκείνη ποὺ διαποτίζει ὅλους τοὺς ὀρθόδοξους ὅμινους, εἶναι δοξολογικοὶ ἢ δοξαστικοί, θριαμβικοὶ ἢ ἐγκωμιαστικοί, θρηηνητικοὶ ἢ ἱκετήριοι, παρακλητικοὶ ἢ εὐχαριστήριοι, μὲ καταληκτήρια πάντοτε ἀποστροφὴ τὸ «Κύριε, δόξα σοὶ» ἢ «τὸ μέγα ἔλεος», σὲ ποικίλες ποιητικές ἐκφράσεις. Οἱ ὑμνογράφοι καὶ μελογράφοι τῆς λατρείας μας γνώριζαν καλά αὐτὲς τὶς ἐκφραστικὲς δυνατότητες καὶ ἐποίησαν

καὶ ἐμέλισαν τοὺς ὅμινους μὲ τοὺς συγκεκριμένους ἥχους, διατοικοὺς καὶ χρωματικοὺς καὶ ἐναρμονίους, καὶ ἀνέπτυξαν τὰ γένη τῆς μελοποίας, δηλαδὴ τὸ Στιχηραρικό, τὸ Εἰρμολογικό καὶ τὸ Παπαδικό, μέσα στὰ ὅποια νοοῦνται καὶ οἱ τρεῖς βασικοὶ τρόποι ψαλμωδήσεως, δηλαδὴ σύντομα, ἀργὰ καὶ μελισματικὰ ἢ καλοφωνικά, ὅπως λέγονται στὴν Φαλτικὴ Τέχνη.

Ἐχοντες αὐτὰ ὑπ’ ὄψη, κατανοοῦμε καλύτερα τὸ ἥθος ποὺ κάθε φορὰ ἐπιβάλλεται μὲ τὴν ἀργὴ ἢ τὴν σύντομη ψαλμώδηση στὴ λατρεία μας. Τὰ Χερουβικὰ καὶ τὰ Κοινωνικὰ ἔχουν κατανυκτικὸ χαρακτήρα τὸ ἴδιο καὶ τὰ μεγάλα Προκείμενα τῆς Μ. Τεσαρακοστῆς, τὸ «Μὴ ἀποστρέψῃς» καὶ τὸ «Ἐδωκας κληρονομίαν». Καὶ ψάλλονται ὅπως καλὰ ψάλλονται, μὲ ἀργὸ καὶ πλατὺ μέλος καὶ κατανυκτικὴ διάθεση.

Τὸ κοντάκιον «Τῇ ύπερμάχῳ στρατηγῷ» κατὰ τὶς στάσεις τῶν Χαιρετισμῶν καὶ στὸν Ἀκάθιστο Υμνο ψάλλεται καὶ αὐτὸ κατὰ τρεῖς τρόπους: ἀργὸ ἢ σύντομο ἢ καλοφωνικό, ἢ καὶ ἀργοσύντομο. Ο πιστὸς λαὸς γνωρίζει καλὰ καὶ μπορεῖ νὰ παρακολουθεῖ, ἢ καὶ νὰ συμβάλλει χαμηλοφώνως, τὸ γνωστὸ σύντομο μέλος, ποὺ χαρακτηρίζεται καὶ ὡς «ἐκκλησιαστικόν», καὶ ἔχει καθιερωθεῖ ὡς ἔθινος, οὕτως ἐπεῖν ὅμινος. Καλὸν εἶναι νὰ ἀποφεύγεται τὸ ἀργὸν μέλος, ἢ ἐκτέλεση τοῦ ὄποιου προϋποθέτει ἀριστη προετοιμασία, κατηρτισμένο χορό. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸ παλαιὸ ἀργὸ μέλος τοῦ Ἀλληλούια καὶ τοῦ «Ἴδου ὁ νυμφίος ἔρχεται», στὶς Ἀκολουθίες τοῦ Νυμφίου.

3. Περὶ τῆς ἀπλότητος τοῦ ψάλλειν

Παρεμφερῶς πρὸς τὰ εὐθὺς ἀνωτέρω λεγόμενα, ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ, ὡς χορικὸν ἀσμα, ἔχει κύριον γνώρισμα τὴν ἀπλότητα, γιὰ νὰ μποροῦν οἱ πιστοὶ νὰ παρακολουθοῦν καὶ συμμετέχουν. Η ἀπλότητα συντελεῖ στὴ σεμνοπρεπῆ καὶ ταυτόχρονα μεγαλοπρεπῆ ἐκφραστὴ τῆς Θ. Λατρείας. Γιὰ τὸν λόγον αὐτὸν, ἀλλωστε, πολλὰ μελωδήματα ἔχουν κοινὴ καταληκτήρια μελωδία, ποὺ ἐπαναλαμβάνεται αὐτούσια, καὶ πολλές κοινὲς καὶ ἐπαναλαμβανόμενες καταληκτικές μελωδικές γραμμές, γιὰ τὸν ἴδιο ἀκριβῶς λόγο. Η ἀπλότητα στὸν τρόπο τοῦ ψάλλειν εἶναι ἀνάγκη τῆς ἐποχῆς μας. Θὰ ἥταν εὐχῆς ἔργον ἀνεψιατηρίας τὴν δυνατότητα, μὲ τὴν οἰκουμενικὴ στήριξη βέβαια τῶν Ιερῶν Ναῶν σας ὅπου ψάλλετε, νὰ συγκροτήσετε χοροὺς ψαλτῶν, οἱ ὅποιοι θὰ ψάλλουν

ἀπλά, ἐπειδὴ ἀκριβῶς πρέπει νὰ συντονίζονται σὲ κοινὴ παρτιτούρα. Βέβαια ὡς πρωτοψάλτης ἢ ἄλλος καλόφωνος ἀπὸ αὐτὸὺς τοὺς χοροὺς, θὰ ἐναλλάσσεται καὶ θὰ ψάλλει τὰ διάφορα ἐπιτηδευμένα μέλη. Καὶ λέγοντες ἐδῶ ψαλτικές ἐπιτηδεύσεις δὲν ἔννοοῦμε τὴν ἀκριτη ψαλμώδηση τῶν λεγομένων κρατημάτων «τεριφέμ» καὶ «τενενά» καὶ ἄλλων. Τὰ κρατήματα, θαυμάσιες ὁπωσδήποτε μελικές ἐπιτηδεύσεις τῆς βυζαντινῆς παραδόσεως μας, ἔχυπηρετοῦσαν κυρίως, καὶ ἔχυπηρετοῦν ἀκόμη, τὴν μοναστηριακὴ λατρεία μὲ τὶς πολλές καὶ ἀργὲς ἀγρυπνίες, διὰ νὰ «κρατοῦν», ἀκριβῶς, νὰ παρατείνουν τὴν χρονικὴ διάρκεια. Στὶς μέρες μας καὶ στὶς πόλεις δὲν ὑπάρχει αὐτὴ ἡ πολυτέλεια τοῦ χρόνου, ἐκτὸς ἀπὸ συγκεκριμένες ὥρες λατρείας, κατὰ τοὺς πανηγυρικοὺς Εσπερινοὺς ἢ τὴν πολυαρχιερατικὴ Θεία Λειτουργία κατὰ τὴν ψαλμώδηση τοῦ «Δύναμις, Ἀγιος ὁ Θεός» ἢ τῆς φράσεως τοῦ Χερουβικοῦ «Ως τὸν βασιλέα τεριφέμ» γιὰ νὰ καλυφθεῖ ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος. Καὶ πάλι, πρέπει μὲ μεγάλη φειδὼ νὰ ψαλμωδοῦνται κρατήματα, καὶ πάντως ἀπὸ καλοφωνιοὺς καὶ ἐμπείρους ψάλτας ἡ χοροὺς ψαλτῶν καὶ πάντοτε μετὰ ἀπὸ καλή προετοιμασία καὶ συνεννόηση μὲ τὸν κλῆρο τοῦ Ναοῦ, γιὰ τὸν χρόνο διάρκειας γενικὰ τῆς λατρείας. Η καταπόνηση τῶν ἐκκλησιαζομένων ποὺ στέκουν ὅρθιοι δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀφήνει ἀδιαφόρους. «Ἄσ μὴ τοὺς καταδικάζουμε στὸ μαρτύριο τῆς παρατάσεως τῆς ὅρθοστασίας, ἐπειδὴ ἥλθαν στὴν ἐκκλησία!

4. Περὶ τῆς συμψαλμωδίας

Η συμψαλμωδία κατὰ τὴν Θεία Λατρεία, δηλαδὴ ἢ ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῶν ψαλτῶν καὶ τοῦ λαοῦ ψαλμώδηση, ἥταν τὸ χαρακτηριστικότερο στοιχεῖο τῆς Λατρείας κατὰ τὴν πρωτοχριστιανικὴ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὅποια, βεβαίως, δὲν ὑπῆρχαν ψάλτες, ἀλλὰ ἔψαλλε ὀλόκληρη ἡ εὐχαριστιακὴ σύναξη τῶν πιστῶν, καὶ εἶναι ἵσως, κατὰ μία πολὺ πρωτοποριακὴ ἀποψή, καὶ στοιχεῖο τῆς καλῶς νοούμενης λειτουργικῆς ἀναγεννήσεως, ἢ τῆς ἐπαναγωγῆς «εἰς τὸ ἀρχαῖον κάλλος» στήμερα. Οἱ δυσκολίες, ὡς πότον, οἱ ὅποιες ἐγείρονται γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς συμψαλμωδίας στήμερα, εἶναι σχεδόν ἀνυπέρβλητες. Καὶ ὁ βασικὸς λόγος εἶναι τὸ γεγονός αὐτὸ τοῦ θαυμαστοῦ ψαλτικοῦ βυζαντινοῦ καὶ νεοελληνικοῦ μουσικοῦ πολιτισμοῦ μας, ποὺ εἶναι τὸ μέγα θησαύρισμα τῆς Όρθοδοξίας. Ωστόσον, ἡ παράδοση ἡ ἴδια, πάλι, ἀνέχτηκε καὶ σχεδὸν ἐπέβαλε τὴν συμ-

ψαλμώδηση σὲ ὄρισμένα ἀπὸ τὰ πλέον ἀγαπητὰ τροπάρια τῆς Λατρείας μας, ποὺ ψάλλονται ὡς τραγούδια. Επὶ παραδείγματος «Τῇ ύπερμάχῳ», «Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου», «Τὸν νυμφώνα σου βλέπω» ἢ καὶ τὰ ψαλμώδηματα τῶν Ἀντιφώνων, τὰ ὅποια ἀκριβῶς πρέπει νὰ συντονίζονται σὲ κοινὴ παρτιτούρα. Βέβαια ὡς πρωτοψάλτης ἢ ἄλλος καλόφωνος ἀπὸ αὐτὸὺς τοὺς χορούς, θὰ ἐναλλάσσεται καὶ θὰ ψάλλει τὰ διάφορα ἐπιτηδευμένα μέλη. Καὶ λέγοντες ἐδῶ ψαλτικές ἐπιτηδεύσεις δὲν ἔννοοῦμε τὴν ἀκριτη ψαλμώδηση τῶν λεγομένων κρατημάτων «τεριφέμ» καὶ «τενενά» καὶ ἄλλων. Τὰ κρατήματα, θαυμάσιες ὁπωσδήποτε μελικές ἐπιτηδεύσεις τῆς βυζαντινῆς παραδόσεως μας, ἔχυπηρετοῦσαν κυρίως, καὶ ἔχυπηρετοῦν ἀκόμη, τὴν μοναστηριακὴ λατρεία μὲ τὶς πολλές καὶ ἀργὲς ἀγρυπνίες, διὰ πάσαν ἐπιμέλειαν, ἀπὸ καταλληλοῦ πρόσωπο - ἀναγνώστη, μὲ γραμματικὲς γνώσεις, μὲ τήρηση τῶν σημείων στίξεως καὶ μὲ τὸ γνωστὸ λογαριδικὸ υφός, ποὺ ἀποφεύγει τὶς ἀμετρες μελωδικές γραμμές καὶ τὰ πολλὰ μελίσματα.

Παλαιότερα ὁ «Ἀποστολάριος», ἀλλὰ καὶ ὁ «Ἐναγγελιστής», ἐμελέτα τὴν περικοπὴ καὶ ὡς πρὸς τὴν ὄρθην ἀνάγνωση καὶ κατανόηση τῆς καταπόνησης στῆς πρωτεύουσας τῆς Λατρείας, καὶ

άναγνωση κατά τέτοιο τρόπο, ώστε καὶ τὸ παραδοσιακὸ ὕφος νὰ διασώζεται ἀλλὰ καὶ ἡ κατανόηση των νὰ διευκολύνεται. Μὲ εὐθύνη τοῦ πρωτοψάλτου θὰ ἐπιλέγεται ὁ «Ἀποστολάριος», καὶ βέβαια δὲν θὰ δίνεται ὁ Ἀπόστολος σὲ ἄτομο ἦ ψάλτη μὲ ἀμφίβολη ἐκφωνητικὴ ἐπίδοση. Ἡ ἀναγνωση τοῦ Ἀποστολικοῦ Ἀναγνώσματος γίνεται ἀπὸ τὸν Σολέα μὲ στροφὴ τοῦ Ἀναγνώστου πρὸς τὸν λαό.

6. Περὶ τῆς ἐκφωνητικῆς ἀναγνώσεως καὶ ἀλλων βιβλικῶν κειμένων

Καὶ ἀλλα Βιβλικὰ Ἀναγνώσματα ὑπάρχουν στὴν διάρθρωση τῶν παντοίων Ἀκολουθιῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ υνχθμέρου. Αὐτὰ κυρίως πρέχονται ἀπ’ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ὅπως εἶναι οἱ Ψαλμοί, κατὰ κύριο λόγο, ὁ Προοιμιακὸς εἰς τὸν Ἐσπερινὸν καὶ ὁ Ἐξάψαλμος εἰς τὸν Ὁρθρον, γιὰ νὰ ἀναφέρω τὴν πλέον κοινὴ περίπτωση, καὶ βέβαια οἱ Προφητεῖς καὶ τὰ ἐκ τῆς Σοφιολογίας κατὰ τοὺς Μεγάλους Ἐσπερινούς. Καὶ γνωρίζετε σεῖς καὶ δὲν τὰ ἀλλα βιβλικὰ Ἀναγνώσματα κατὰ τὶς μεγάλες Δεσποτικὲς ἔορτὲς καὶ τὴν Μ. Ἐβδομάδα κυρίως. Ὕπάρχουν ἀκόμη, ἀπ’ τὴν Χριστιανικὴ Γυμνογραφία τὰ Κοντάκια καὶ οἱ Οἰκοὶ τῶν Κοντακίων, τὰ ὅποια τώρα ἀναγνώσκονται καὶ ἀναγνώσκονται, σὲ κάποιες περιπτώσεις, καὶ οἱ Κανόνες, ἢ μερικὲς μόνον ὥδες ἔξ αὐτῶν. Ἡ ἀναγνωση δὲν αὐτῶν τῶν Ἀναγνώσμάτων πρέπει νὰ γίνεται ἀπὸ ἀρμόδιο πρόσωπο τοῦ χοροῦ τῶν ψαλτῶν, τὸν καθιερωμένο «Ἀναγνώστη» τῆς παραδόσεως, μὲ ἄκρα ἐπιμέλεια καὶ ὕφος ἐκφωνητικό, ποὺ θὰ καθιστᾶ τὰ νοήματα ἐνότητα.

Οἱ θεωρητικοὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς Μουσικῆς ὑπαγορεύουν διτοὶ οἱ ἀναγνώσεις γίνονται μὲ τὴν «μέση φωνή» τοῦ ἀνθρώπου χωρὶς βιασύνη ἀλλὰ καὶ χωρὶς ἀργότητα, χωρὶς νὰ εἴναι μουσική, ἀλλὰ νὰ ἔχει μουσικότητα. Δὲν ἀναγινώσκουμε διὰ τοὺς ἑαυτούς μας, πράγμα ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ἥταν καὶ μυστικῶς ἡ χαμηλοφωνία, ἀλλὰ γιὰ ὅλους τοὺς ἀδελφούς μας. «Ολα αὐτὰ τὰ κείμενα εἶναι πνευματικότατα. Δὲν μποροῦμε νὰ τὰ «διαβάζουμε» ὅπως τὰ ὄπιαιδή ποτε ἄλλα κείμενα ἢ καὶ τὴν ἐφημερίδα μας. Ἡ καλὴ ἀναγνωση εἶναι τέχνη, -δηλαδὴ ὅρθιοφωνία καὶ ἀρθρωση— ποὺ διδάσκεται μάλιστα, ὡς «ἀπαγγελία» στὰ Ὁδεῖα, καὶ βέβαια ἀποκτᾶται μὲ τὴν τριβὴ τη̄ν παραδοση καὶ πάνω στὸ ψαλτικὸ Ἀναλόγιο.

8. Περὶ τῆς στάσεως τῶν ψαλτῶν στὸ ἀναλόγιο

Ἡ τέλεση τῆς Θ. Λατρείας εἶναι μὲν ὀφειλόμενη καὶ ἀξιόχρεη πράξη ἀναφορᾶς μας εἰς τὸν Θεόν, «τὸν δι’ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν» φανέντα στὴ γῆ καὶ τελέ-

7. Περὶ τοῦ Κοινωνικοῦ ψάλματος

Τὸ Κοινωνικὸν εἶναι ἔνα μέλος προπαρασκευαστικὸν καὶ ἐπικαλυπτικὸν συγχρόνως τῆς Θείας

Μεταλήψεως, τόσον τῶν ἱερέων, ὅσο καὶ τῶν πιστῶν. Ως κείμενον εἶναι ἔνας μόνον ἐπιλεγμένος στίχος ἀπὸ κάπιον Ψαλμόν, καὶ μόνον εἰς δυὸ περιπτώσεις, τὸ Πάσχα καὶ τὴν Μεσοπεντηκοστήν, εἶναι ἔνας στίχος τῆς Καυνῆς Διαθήκης. Καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις τὸ «κείμενο» τοῦ Κοινωνικοῦ εἶναι πολὺ βραχύ. Ὡς μέλος, ἀπ’ τὸν δωδέκατο αἰώνα, καὶ σαφέστερα ἀπ’ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου τρίτου αἰώνος, εἶναι ἐκτενὲς καὶ πλατὺ κατὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς μελωδίας, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων. Ὅπάρχουν ἐκτενῆ καὶ μεγάλα Κοινωνικά, μὲ ἐπιβολὴ μάλιστα νενανισμῶν, ἀλλα «συνοπτικά», συντετμημένα, σύντομα, συντομότερα, κ.λ.π. Παλαιότερα ἀπ’ τὸν δωδέκατο βυζαντινὸν αἰώνα, οἱ πατερικὲς μαρτυρίες μᾶς πληροφοροῦν ὅτι ἐψάλλετο ὀλόκληρος ὁ Ψαλμός, ἀπ’ τὸν ὅποιο προέρχεται καὶ ὁ στίχος τῶν βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν Κοινωνικῶν ψαλτικῶν συνθέσεων. Μποροῦμε, λοιπόν, νὰ ἐπανέλθουμε εἰς τὴν ἀρχαία πράξη. Μποροῦμε νὰ συγκεράσουμε τὰ πράγματα. Δηλαδὴ εἰς τὴν ἀρχὴν, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ψαλμωδίας, νὰ ἀπαγγέλλεται ὁ στίχος τοῦ Κοινωνικοῦ εὐκρινῶς καὶ ἐκφώνως, οὕτως ὥστε νὰ προετοιμάζεται ὁ λαός εἰς τὴν κατανόηση τοῦ νοήματος τοῦ στίχου. Καὶ ἀκολούθως ἢ νὰ ψάλλεται ὅλος ὁ ψαλμός, ἢ νὰ ψάλλεται τὸ μουσικὸν μέλος τοῦ Κοινωνικοῦ. Τὸ μέλος τῶν Κοινωνικῶν εἶναι θεσπέσιο, καὶ ἐπικαλύπτει τὸ μυστήριο τῆς Κοινωνίας, τόσο κατὰ τὴν προετοιμασία ὅσο καὶ κατὰ τὴν μετάληψη τῶν πιστῶν. Κυριολεκτικὰ τὸ Κοινωνικὸν ὑπηρετεῖ αὐτὸ τὸ Μυστήριο τῆς Θ. Κοινωνίας, καὶ δὲν μπορεῖ, καὶ δὲν πρέπει οὕτε νὰ παραλείπεται οὕτε νὰ ἀντικαθίσταται ἀπὸ ἄλλα ψάλματα, ἢ τὸ χειρότερο, ἔξωλατρευτικὰ ἄσματα, καὶ ἐξωψαλτικὰ καμώματα. Οἱ ψάλτες ὀφείλουν νὰ μαθαίνουν ὅλη τὴν σειράν τῶν Κοινωνικῶν καλά, γιὰ νὰ ὑπηρετοῦν καὶ αὐτοὶ καλὰ αὐτὸ τὸ Μυστήριο. Δὲν ἐπιτρέπεται χαλάρωση καὶ ἀδολεσχία στὸ κυριώτατο καὶ καιριότατο αὐτὸ τὸ Μυστήριο. Δὲν μποροῦμε νὰ τὰ «διαβάζουμε» ὅπως τὰ ὄπιαιδή ποτε ἄλλα κείμενα ἢ καὶ τὴν ἐφημερίδα μας.

9. Περὶ τηρήσεως τοῦ προσδιορισμένου καιροῦ τῆς λατρείας

Κάθε δημόσια σύναξη ἔχει τὸν καιρὸ τῆς καὶ γίνεται σὲ προκαθορισμένο χρόνο· προκαθορισμένη ἐναρξη καὶ συγκεκριμένη λήξη, μὲ μικρὴ λίστως ἀπόκλιση κατὰ περίσταση. Συμβάλατε, παρακαλῶ, στὴν ἀκριβὴ λήξη τῶν Ιερῶν Ἀκολουθιῶν. Οἱ λειτουργὸι ιερεύς, ἔχων ὑπ’ ὄψιν τοῦ ἀκριβέας καὶ ἐπίστημον τῆς Ιερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς πρόγραμμα ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῶν Ἀκολουθιῶν, ἔχει καὶ τὴν εὐθύνην τῆς ἀκριβούς τη̄ν τηρήσεως τοῦ. Χρειάζεται, ἐπομένως, τὴν ἀγαστὴ συνεργασία καὶ συμπαράσταση τῶν Ιεροψαλτῶν, ὥστε νὰ μὴ ὑπερβαίνονται τὰ ὄρια. Ο πιστὸς λαὸς γνωρίζει τὸν καιρὸ τοῦ τέλους τῶν Ἀκολουθιῶν, καὶ ὅσο καὶ νὰ θέλει νὰ ἀνεχθεῖ κάποιαν μικρὴ «ἰερή» καὶ ψαλτικὴ ὑπέρβαση, δὲν θέλει νὰ ὑπερβεῖ τὸ δικό του πρόγραμμα ὑποχρεώσεων καὶ μετακινήσεών του. Δὲν εἶναι καλὸ νὰ τοῦ δίδουμε ἀφορμὴ νὰ δυστανασχετεῖ ἢ νὰ φεύγει πρὶν ἀπ’ τὴ λήξη τῆς Ἀκολουθίας, ἢ καὶ

τὸ χειρότερον νὰ σκέπτεται ὅτι ἄλλη φορὰ δὲν θὰ ἀφεθεῖ νὰ τοῦ ὄριζουν τὸ πρόγραμμά του οἱ ψάλτες, ἢ καὶ οἱ παπάδες, μὲ τὶς «ἀτέλειωτες» ψαλμωδίες τους, ἢ τὶς ἄκαιρες κοινωνικοπολιτικὲς καὶ «οἰκοδομητικές» παρανέσεις καὶ ἀνακοινώσεις πρὶν ἀπ’ τὴν ἀπόλυτην.

10. Περὶ τοῦ ἐνθέου ζήλου τῶν ψαλτῶν

Τέλος, ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι μὲ δῆσα σᾶς ἔγραψα ἀνωτέρω, ἀναγνωρίζω τὸν σημαντικὸ ρόλο σας στὴν διεξαγωγὴ καὶ τέλεση τῆς ψαλτῆς Θείας Λατρείας. Γνωρίζω ἐπίσης ὅτι τὸ «μεράκι» σας καὶ τὸ «ἄνωθεν καταβαῖνον» τάλαντό σας εἶναι ἐκεῖνα πού σᾶς ὁδήγησαν στὸ Ἀναλόγιο, καὶ ὅχι οἱ ἀμοιβές ποὺ λαμβάνετε καὶ ποὺ ἔχουν μᾶλλον συμβολικὸ χαρακτήρα. Τὸ «μεράκι» αὐτό, ποὺ εἶναι μᾶζη καὶ ἔνθεος ζῆλος, εἶναι ἡ σωτήρια δύναμη ὅλων μας ὅσοι ἀσχολούμεθα μὲ τὰ τῆς Ἐκκλησίας μας. Εἶναι μία δύναμη σταθερὴ καὶ ἀξεπέραστη, ποὺ συνδυάζεται καὶ μὲ τὴν ἀγάπη μας γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία καὶ τὴν πίστη μας γενικώτερα. Αὐτὴ τὴν δύναμην μας ἐπιδιώκω νὰ σᾶς διατίθεται ἀξιοποίησμον μὲ δίδοντας ὁ καλένας μας τὴν πολύτιμη συμβολή του στὴν μεγάλη ὑπόθεση τῆς εὐσεβείας μας. Καί ενάς δὲν περιστέψει. Γ’ αὐτὸ καὶ ἀναπαύομαι ὅταν σᾶς ὀμιλῶ, ἐπειδὴ καὶ σᾶς ἀγαπῶ καὶ ἀναγνωρίζω τὸ σπουδαῖο ἔργο ποὺ ἐπιτελεῖτε. Καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ σεῖς διαπνέεσθε ἀπὸ τὰ ἴδια συναισθήματα.

Εἴθε ὁ Κύριος μας Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ἡ Κυρία μας Θεοτόκος Μαρία νὰ μᾶς ἐνισχύουν, ὥστε νὰ ἐπιτελοῦμε στὸ ἀκέραιο τὸ χρέος μας, «ἔκαστος ἐφ’ φέταγγη», καὶ νὰ διδάσκουμε τὸν λαό μας τὴν γνήσια, τὴν ἀνόθετη καὶ αὐθεντικὴ θρησκευτικότητα, μακρὺ ἀπὸ περιεργάσματα, οἱ ὄποιες παρακαλῶ, στὴν ἀκριβὴ λήξη τῶν Ιερῶν Ἀκολουθιῶν. Οἱ ψάλτες ἔχουν ὑπ’ ὄψιν τοῦ ἀκριβέας καὶ ἐπίστημον τῆς Ιερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς πρόγραμμα ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῶν Ἀκολουθιῶν, ἔχει καὶ τὴν εὐθύνην τῆς ἀκριβούς τη̄ν τηρήσεως τοῦ. Χρειάζεται, ἐπομένως, τὴν ἀγαστὴ συνεργασία καὶ συμπαράσταση τῶν Ιεροψαλτῶν, ὥστε νὰ μὴ ὑπερβαίνονται τὰ ὄρια. Ο πιστὸς λαὸς γνωρίζει τὸν καιρὸ τοῦ τέλους τῶν Ἀκολουθιῶν, καὶ ὅσο καὶ νὰ θέλει νὰ ἀνεχθεῖ κάποιαν μικρὴ «ἰερή» καὶ ψαλτικὴ ὑπέρβαση, δὲν θέλει νὰ ὑπερβεῖ τὸ δικό του πρόγραμμα ὑποχρεώσεων καὶ μετακινήσεών του. Δὲν εἶναι καλὸ νὰ τοῦ δίδουμε ἀφορμὴ νὰ δυστανασχετεῖ ἢ νὰ φεύγει πρὶν ἀπ’ τὴ λήξη τῆς Ἀκολουθίας, ἢ καὶ

«Ο Θεὸς βοηθός μας!

Μετὰ πατρικῶν εὐχῶν καὶ ἀγάπης
Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

Io Ηδωνή Ζητικόδοτο

Τού Πρωτ. κ. Βασιλείου Θερμού

GΝΑΣ πολιός λειτουργὸς τοῦ Χριστοῦ μοῦ ἀπευθύνει μιὰ ἐπιστολὴ ποὺ διακρίνεται γιὰ τὴν εὐλάβεια καὶ τὴν ταπείνωσή της. Ἀνθολογῶ τὸ ἑρώτημα:

«Ἔμαι 80 ἔτῶν, ἔχω μπεῖ στὴν σύνταξη πρὶν 3 χρόνια καὶ λειτουργῶ ἀκόμη. ἔχω 4 ἐνορίες... Πολλοὶ δεσποτάδες λένε ὅτι οἱ ἵερεις ποὺ ξέρουν μόνο γράμματα δημοτικοῦ δέν πρέπει νὰ ἔξηγοῦν τὸ Εὐαγγέλιο. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ἡταν ἀγράμματοι. Η ἀγιωσύνη σας τί λέει; Σᾶς προσκυνῶ, σᾶς φιλῶ τὸ χέρι. Μὲ ἀγάπη...».

Μακάρι, γέροντά μου, στὴν ἡλικία σας νὰ διαθέτω φρόνημα ἐπερωτήσεως πρὸς νεωτέ-

Μόρφωση τοῦ νοῦ καὶ (δια)μόρφωση τῆς καρδιᾶς

ρους ἀδελφούς. Τὸ θέμα ποὺ θύγετε ἔχει δύσκολη τὴν ἀπάντηση, ὅχι ἀπὸ λόγους δῆθεν διπλωματίας (γιὰ νὰ μὴν διαφωνήσω μὲ κάπιους ἐπισκόπους ἢ συμπρεσβυτέρους), ἀλλὰ ὡς ἐκ τῆς φύσεως του.

Πρὸ καιροῦ συζητοῦσα μὲ σεβαστὸ καὶ ἐκλεκτὸ ἀγιορείτη ἥγονύμενο. Κάποια στιγμὴ ἡ συζήτηση ἔφθασε στὸ πλῆθος τῶν βιβλίων ποὺ ἐκδίδονται ὅπότε μοῦ εἶπε: «Ἐμεῖς δὲν πρέπει νὰ ἀφιερώνουμε πολὺ χρόνο γιὰ διάβασμα, διότι ὑπάρχει κίνδυνος νὰ παραμελήσουμε τὰ μοναχικά μας καθήκοντα. Ὁμως οἱ ποιμένες ποὺ ζοῦν καὶ δροῦν στὸν κόσμο δόφείλουν νὰ μελετοῦν ποικίλα βιβλία, καὶ ἐπιστημονικά, καὶ εἰδήσεις νὰ μαθαίνουν. Τοὺς εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν διακονία τους».

Ἡ φράση αὐτή, πέρα ἀπὸ τὸ εὐρὺ πνεῦμα τοῦ συγκεκριμένου προσώπου, δηλώνει καὶ μία μεγάλη ἀλήθεια. «Οτι στοὺς καιροὺς ποὺ ζοῦμε ἡ μόρφωση τοῦ κληρικοῦ ἔχει νὰ δια-

δραματίσει κεντρικότατο ρόλο στὴν ποιμαντική του διακονία. Εἰδικὰ γιὰ τὴν μετάδοση τῆς ἀλήθειας τοῦ Χριστοῦ ἵσχυε ὁ λόγος τοῦ ὁσίου Πέτρου τοῦ Δαμασκηνοῦ: «Μεγάλως συνεργεῖ ἡ κάτω παιδεία ὅταν ὅχημα γένηται τῆς ἀνω σοφίας τοῦ Πνεύματος. Διότι ἡ μὲν νοήματα φωτεινά, ἡ δὲ δύναμιν λόγου δίδωσιν, ἐὰν ἔχῃ τὴν φρόνησιν σταθεράν καὶ τὴν σωφροσύνην σύνοικον» (Φιλοκαλία, τόμος γ', σ. 159). Αὐτὸ τὸ παρατηροῦμε καὶ στοὺς Ἅγιους Πατέρες: ὅστι ἔλαβαν πλούσια μόρφωση τὴν κατέστησαν πολύτιμη γιὰ τὴν Ἑκκλησία. Καὶ κάτι ἀξιοσημείωτο: κατὰ κανόνα ἐπεξήγησαν τὴν μόρφωση ὅταν δὲν τὴν ἔλαβαν ἡταν ἐπειδὴ οἱ συγκυρίες τῆς ζωῆς δὲν τὴν ἐπέτρεψαν καὶ ὅχι ἀπὸ ἐπιλογῆ.

Ἄλλα ὁ ἀντίλογος παραμένει ἀξιοπρόσεκτος: γιατὶ ὁ Χριστὸς κάλεσε ὀλιγογράμματους στὸ ἀποστολικὸ ἄξιωμα; Καὶ πῶς τὰ κατάφεραν αὐτοὶ νὰ ἐκχριστιανίσουν χιλιάδες ἀνθρώπων; Δέν ἔχουμε διδαχθεῖ πῶς ἡ ἀγιότητα καὶ ὁ ζῆλος ἀναπληρώνουν τὴν ἔλλειψη μορφώσεως; Δέν μᾶς ἔμαθε ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὅτι «τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἔξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ»;

Ἄπὸ τὸ γεγονός ὅτι καὶ οἱ δύο ἐπιχειρηματολογίες εἶναι σοβαρές, συμπεραίνουμε ὅτι ἀμφότερες ἐκφράζουν μέρος τῆς ἀλήθειας. Δέν εἶναι δυνατό, δηλαδή, νὰ δοθοῦν λύσεις μονολιθικές: εἴτε νὰ κηρύγτουν μόνο οἱ μορφωμένοι εἴτε νὰ κηρύγτουν ὅλοι οἱ ὀλιγογράμματοι. Κάποιο κριτήριο ἀπαιτεῖται καὶ αὐτὸ χρειάζεται νὰ ἐντοπίσουμε μὲ διάκριση, ταπείνωση, καὶ φόβο Θεοῦ. Γιὰ νὰ καταστήσω ἀκόμη πιὸ περίπλοκη τὴν εἰκόνα θὰ προσέθετα ὅτι οὐτε ὅλοι οἱ μορφωμένοι κληρικοὶ εἶναι σκόπιμο νὰ κηρύγτουν!

Πράγματι, ἔχουν πληθύνει τὰ ἀνούσια, ἐσφαλμένα, ἢ καὶ ἐνοχλητικὰ κηρύγματα ἀπὸ κληρικοὺς ποὺ διαθέτουν τὴν ἰδιότητα τοῦ θεολόγου. Κανένα τυπικὸ προσὸν πλέον δὲν ἔγγινται ἔνα σωστὸ κηρύγμα. Θὰ ἄξιζε κάποια σχετικὴ ἔρευνα ἐν προκειμένῳ μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ἡ ὅποια θὰ ἀνιχνεύσει ποιά κηρύγματα αἰσθάνονται νὰ τοὺς ὠφελοῦν καὶ ποιά (τυπικὰ καὶ οὐσιαστικά) χα-

ρακτηριστικὰ ἔχουν οἱ κληρικοὶ ποὺ τὰ ἔκφωνοῦν. Η προσωπικὴ μου διαισθητικὴ ἀπάντηση εἶναι πῶς ἐκεῖνο ποὺ προοιωνύζεται ἔνα ἐπιτυχημένο κήρυγμα εἶναι κυρίως ἡ προσωπικότητα τοῦ κληρικοῦ.

Άλλα μιὰ προβληματικὴ προσωπικότητα ποὺ διαθέτει πλούσια μόρφωση ἐνδέχεται νὰ μὴν τὴ χρησιμοποιεῖ καθόλου ἢ νὰ τὴν μεταχειρίζεται πρὸς ἐπίδειξη. Καὶ μία ὑγιὴς προσωπικότητα ποὺ δὲν διαθέτει μόρφωση ἵσως νὰ αὐχμαλωτίζει καὶ νὰ πείθει μὲ τὴν ἀγάπην καὶ τὴ σοφία της. Ἐνα ἐπιτυχημένο κήρυγμα χρειάζεται σοφία ἀνθρώπινη (αὐτὴ ποὺ ἀποκτᾶται μὲ πέρα καὶ τριβὴ ἀπὸ τὸν ἔκοντισιον καὶ ἀκούσιον σταυροὺς) καὶ σοφία θεϊκὴ (αὐτὴ ποὺ χαρίζεται ἀνωθεν δὲν τὸ «σκεῦος» προετοιμασθῆ κατάλληλα). Εἶναι προφανὲς πῶς ἡ σοφία δὲν εἶναι συνώνυμη μὲ τὴ γνώση.

Τότε τί πρέπει νὰ γίνει; Νομίζω, εἶναι φανερό. Ἐργο τοῦ ἐπισκόπου εἶναι νὰ ἀκούει προσεκτικὰ τοὺς κληρικούς του νὰ κηρύγτουν ὡστε νὰ σχηματίζει προσωπικὴ γνώμη. Ἐπίσης χρειάζεται νὰ προσλαμβάνει τὶς γνῶμες τῶν πιστῶν οἱ ὄποιες συχνὰ θὰ τοῦ μάθουν μεγάλες ἀλήθειες ποὺ ἵσως ἀγνοεῖ. Τότε ἐνδέχεται νὰ διαπιστώσει πῶς ιεροκήρυκές του ποὺ τοὺς θεωροῦσε δεινοὺς ρήτορες ὁδηγοῦν τὸ ἐκκλησίασμα σὲ πλήξῃ ἢ δυσφορία, ἐνῶ ἀσημοὶ ἐφημέριοι ποὺ δὲν εἶχε διανοηθῆ ποτέ του νὰ ἐκτιμήσει μιλοῦν κατ’ εὐθεῖαν στὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων.

Χρειάζεται ὅμως καὶ ὁ ἴδιος ὁ κληρικὸς νὰ καλλιεργεῖ τὴν αὐτογνωσία. Στὰ πρῶτα στάδια τῆς ιερωσύνης θὰ ὠφελοῦσε νὰ μαγνητοφωνεῖ τὸ κήρυγμα του γιὰ νὰ τὸ ἀκούσει στὴ συνέχεια καὶ νὰ ἔξαγει ὠφέλιμα συμπεράσματα. Ειδέχεται νὰ αἰφνιδιασθεῖ ἀκούγοντας ὅτι γίνεται στομφώδης. Μπορεῖ νὰ διαπιστώσει ὅτι χάνεται ἀπὸ τὸ κύριο θέμα σὲ πλήθος ἀλλων παράπλευρων. Τίσως ἀντιληφθεῖ ὅτι ἐπαναλαμβάνει στερεότυπες ἐκ-

Τὰ ἑρωτήματά σας καὶ οἱ προτάσεις σας νὰ ἀπευθύνονται στὸν π. Βασίλειο Θερμό,
Ἐρατοῦς 11, Παλλήνη 153 51 ἢ στὸ
thermosv@otenet.gr.

φράσεις καὶ χωρία ἀκατανόητα γιὰ τοὺς πολλοὺς. Δέν ἀποκλείεται νὰ συνειδητοποιήσει ὅτι δὲν ξέρει πῶς νὰ τελειώσει. Καὶ πολλὰ ἄλλα.

Εἶναι σημάδι ταπείνωσης ἐπίσης τὸ νὰ ἐπιζητᾶ ὁ κληρικὸς τὴ γνώμη τῶν πιστῶν γιὰ τὸ κήρυγμά του, κάτι ποὺ θὰ τὸν ἀνεβάσει στὶς συνειδήσεις τους. Θὰ τὸν ἐκτιμήσουν περισσότερο ἀν διαπιστώσουν τὴν ἀγάπην αὐτοῦ τοῦ εἶναι πραγματικὸς ποιμένας τους. Καὶ εἶναι σημάδι εύσυνειδησίας τοῦ κληρικοῦ ἀν νοιάζεται αὐτὰ ποὺ κηρύττει νὰ ἔχουν ύπαρξιακὴ σημασία γιὰ τὸν ἴδιο.

Συνεπῶς ἡ ἀπάντηση στὸ ἑρώτημα τοῦ σεβαστοῦ γέροντα παρειὰνά ὅτι ἀποτελεῖ ζήτημα ὑπευθυνότητος τοῦ ἰδίου τοῦ κληρικοῦ, τοῦ πινευματικοῦ του, καὶ τοῦ ἐπισκόπου του. Βλέπετε ὅτι ἀκόμη καὶ τὸ καλύτερο Σύνταγμα ἀναγκάζεται νὰ θέσει στὸ τέλος του ἕνα ἄρθρο ποὺ λέγει τὸ ἔξης: «ἡ τήρηση τοῦ παρόντος Συντάγματος ἐπαφίεται στὸν πατριωτισμὸ τῶν Ἑλλήνων». Ἐτσι καὶ μὲ τὴν κηρυκτικὴ διακονία: ἡ κατὰ Θεὸν ἀσκησή της ἐπαφίεται στὴν ὑπευθυνότητα καὶ εὐλάβεια τῶν κληρικῶν μας.

«Ολοι ἔχουμε νὰ ὠφεληθοῦμε καὶ ἀπὸ τοὺς ἐγγράμματους καὶ ἀπὸ τοὺς ὀλιγογράμματους κήρυκες, στὸ βαθμὸ ποὺ ἀγωνίζονται νὰ βιώσουν κάτι ἀπὸ τὸ Μυστήριο τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Μυστήριο τοῦ ἀνθρώπου. Ὁπως ἔχω τούς της καὶ σὲ ἄλλες εὐκαιρίες, αὐτὸ προϋποθέτει συνεχῆ μελέτη. Υπάρχουν ὀλιγογράμματοι κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ καὶ ἡγουμένες ποὺ μὲ τὴ διακρῆ μελέτη διεύρυναν τοὺς ὄριζοντές τους κήρυκες, στὸ βαθμὸ ποὺ ἀγωνίζονται νὰ βιώσουν κάτι ἀπὸ τὸ Μυστήριο τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Μυστήριο τοῦ ἀνθρώπου. Ὁπως τούς της καὶ σὲ ἄλλες εὐκαιρίες, αὐτὸ προϋποθέτει συνεχῆ μελέτη. Υπάρχουν ὀλιγογράμματοι κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ καὶ ἡγουμένες ποὺ μὲ τὴ διακρῆ μελέτη διεύρυναν τοὺς ὄριζοντές τους κήρυκες, στὸ βαθμὸ ποὺ ἀγωνίζονται νὰ βιώσουν κάτι ἀπὸ τὸ Μυστήριο τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Μυστήριο τοῦ ἀνθρώπου. Ὁπως τούς της καὶ σὲ ἄλλες εὐκαιρίες, αὐτὸ προϋποθέτει συνεχῆ μελέτη. Υπάρχουν ὀλιγογράμματοι κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ καὶ ἡγουμένες ποὺ μὲ τὴ διακρῆ μελέτη διεύρυναν τοὺς ὄριζοντές τους κήρυκες, στὸ βαθμὸ ποὺ ἀγωνίζονται νὰ βιώσουν κάτι ἀπὸ τὸ Μυστήριο τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Μυστήριο τοῦ ἀνθρώπου. Ὁπως τούς της καὶ σὲ ἄλλες εὐκαιρίες, αὐτὸ προϋποθέτει συνεχῆ μελέτη. Υπάρχουν ὀλιγογράμματοι κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ καὶ ἡγουμένες ποὺ μὲ τὴ διακρῆ μελέτη διεύρυναν τοὺς ὄριζοντές τους κήρυκες, στὸ βαθμὸ ποὺ ἀγωνίζονται νὰ βιώσουν κάτι ἀπὸ τὸ Μυστήριο τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Μυστήριο τοῦ ἀνθρώπου. Ὁπως τούς της καὶ σὲ ἄλλες εὐκαιρίες, αὐτὸ προϋποθέτει συνεχῆ μελέτη. Υπάρχουν ὀλιγογράμματοι κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ καὶ ἡγουμένες ποὺ μὲ τὴ διακρῆ μελέτη διεύρυναν τοὺς ὄρ

«ΕΞΩΣΩΜΑΤΙΚΗ ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΣΩΛΗΝΑ»

Άρχιμ. Δανιήλ E. Σάπικα, ιατρού

Στίς 1.10.91 έγινε σχετική είσηγηση στή Δ.Ι. Σύνοδο, μὲν σκοπὸν νὰ τοποθετηθεῖ ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία στὸ συγκεκριμένο θέμα.

1. Τονίζεται (περ. «Ἐκκλησία» 15.10.91 ἀρ. μελ. 15), ὅτι τὰ θέματα αὐτὰ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χειρίζεται μονομερῶς ἡ Ἱατρική, χωρὶς τὴ γνώμη παραγόντων, ποὺ ἔχουν συναρμοδιότητα στὴ χαρακτηριστικά, τὴν ἰδιαίτερην κοινωνικὴν καὶ τὴν ἰδιαίτερην φυσικὴν γένησην.

Ἔναι, βεβαίως, σίγουρο ὅτι ἡ Ἱατρικὴ Ἐπιστήμη δὲν ἔχει καμία ἀντίρρηση ἐπ’ αὐτὸῦ τοῦ σημείου. Η Ἱατρικὴ Ἐπιστήμη θεωρεῖ μεγάλο ἐπίτευγμά της τὴν ἔξωσωματικὴ γονιμοποίηση δηλ. γονιμοποίηση ἔξω ἀπὸ τὸν ὄργανισμὸν τῆς μητέρας. Η θέση ἔναι ὅτι ἡ μεταφορὰ αὐτὴ δὲν εἶναι χωρὶς συνέπειες καὶ ἐνδεχόμενες ψυχοσωματικὲς ἀτέλειες καὶ ἀναπηρίες, τόσο στὰ ἴδια τὰ παιδιά, ὅσο καὶ στοὺς ἀπογόνους τους.

2. Ἐπίσης ὅτι ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, δογματικά, θεωρεῖ τὸ ἔμβρυο πλήρη ἀνθρώπινη ὁντότητα, ἀπὸ τὴ στιγμὴ τῆς συλλήψεώς του (Γ' Οἰκ. Σύνοδος, διὰ σύλληψιν Ἰησοῦ Χριστοῦ). Ἐπισημαίνεται, λοιπόν, ὅτι τὸ ἔμβρυο, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιεῖται ὡς πειραματόζωο, γιατὶ χρησιμοποιοῦνται ἔνα ἡ δύο γονιμοποιημένα ὡάρια. Τὰ ἄλλα ἀχρηστεύονται ἡ δίδονται σ' ἄλλους; Η φύση, ὅταν ἐκβιάζεται, ἀντιδρᾶ (Μέθοδος SUZI) ἀφοῦ ἡ κατάψυξη τῶν ὡαρίων γίνεται σὲ 196° Κελσίουν.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἐπιθυμῶ νὰ σημειώσω αὐτὰ ποὺ μελέτησα στὰ ἀρθρα τῶν Γάλλων C. Manuel, F. Facy, M. Choquet, H. Grandjean, T.C. Cgyba: «Les risques psychologiques de la conception par insemination avec donneur pour l' enfant». Neurophychiatrie de l'enfance 1990, 38(12): 642-658.

Πολλὰ παιδιά, ποὺ γεννήθηκαν μὲ τεχνητὴ γονιμοποίηση ἀπὸ δότη σπέρματος, παρουσιάζουν ψυχολογικὰ προβλήματα. Πρόσφατη ἔρευνα ἐπι-

τρέπει τὴν ἐκτίμηση αὐτῶν τῶν παιδιῶν, στὸν συναισθηματικὸ καὶ τὸν ψυχικὸ τομέα, μὲ ὑλικὸ δείγματος, ὁμάδος παιδιῶν μὲ τεχνητὴ γονιμοποίηση καὶ κανονικῶν μὲ φυσικὴ γένηση. Ο ἀριθμὸς τῶν παιδιῶν ἥταν 112 καὶ στὶς δύο περιπτώσεις. Εἶχαν τὰ ἴδια δημογραφικὰ καὶ κοινωνικὰ χαρακτηριστικά, τὴν ἴδια ἡλικία τῆς μητέρας καὶ τὴν ἴδια σειρὰ μέσα στὴν οἰκογένεια...

Ἡ ὅλη μελέτη ἔγινε μὲ εἰδικὰ ἐρωτηματολόγια στὴν ἡλικία 3 μηνῶν, 18 μηνῶν καὶ 3 χρόνων, σχετικὰ μὲ τὴν ψυχοσωματικὴ τοὺς ἀνάπτυξη καὶ τὶς σχέσεις τοὺς μὲ τὸν γονεῖς τοὺς. Ἀποδείχτηκε ὅτι τὰ παιδιὰ αὐτὰ δὲν παρουσιάζουν καθυστέρηση στὴν ψυχοκινητικὴ τοὺς ἀνάπτυξη. Ἀντίθετα, προτιγοῦνται στὴν ἀπόκτηση τοῦ λόγου στὸν 18 μῆνες καὶ ἀποκτοῦν πρωιμότερα ἐλεγχο σφιγκτήρων. Ἐχουν ὅμως καὶ διαφορές, στατιστικὰ σημαντικές, δυσκολιῶν συναισθηματικῆς φύσεως. Ἀρρωσταίνουν συχνότερα (3 μηνῶν) καὶ παρουσιάζουν διαταραχές ὑπνου, διατροφῆς καὶ συμπεριφορᾶς (18 μηνῶν). Οἱ συναισθηματικές τοὺς διαταραχές προέρχονται ἀπὸ τὴν αὔξηση τῶν ψυχολογικῶν προβλημάτων τῶν μητέρων. Η ὑπαρξὴ τοῦ «μυστικοῦ» γιὰ τὴ σύλληψη, ποὺ εἶναι γνωστὸ στὸ περιβάλλον, ἀλλὰ ἀγνωστὸ στὸ παιδί, μπορεῖ ν' ἀποδειχτεῖ παράγοντας, ποὺ θὰ ὀδηγήσει σὲ κρίση τῆς ταυτότητάς του. Αὐτὸ θὰ φανεῖ περισσότερο στὴν ἐφηβεία τους.

3. Ἐπισημαίνεται, ἐν συνεχείᾳ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία στὴ συνθημένη ἀποβολή, δὲν θεωρεῖ τελείως ἀνεύθυνη καὶ ἀσχετη τὴ μητέρα γιὰ τὸ ἔμβρυο καὶ προβλέπει ἐλαφρὸ ἐπιτίμιο (κβ' κανόνα Ἀγ. Ιωάννη τοῦ Νηστευτοῦ). Ἐπίσης, τονίζεται, ὅτι ἡ ἔξωσωματικὴ γονιμοποίηση ἔχει τὸν χαρακτήρα τῆς ἀμβλώσεως. Μὲ τὸν δέοντα σεβασμὸ πρὸς τὴν παρούσα εἰσήγηση, θὰ σημειώσω ἐδῶ ὅτι σὲ καμία περίπτωση ἡ σύγχρονη Ἱατρικὴ Ἐπιστήμη δὲν κάνει «βεβιασμένη παιδοπαραγωγή». Μὲ τὸν φωτισμὸ τῆς Τριαδικῆς Θε-

ότητος καὶ τὶς ἐπιστημονικὲς γνώσεις του, ὁ ιατρὸς τροχοδρομεῖ τὴν ἐλπίδα γιὰ ἀπόκτηση παιδιοῦ, τοῦ στείρου ζευγαριοῦ. Κάνει πράξη «τὴν ἔνομο συζυγία καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς παιδοποίησία».

Δὲν εἶναι «ίταμή» ἡ ἐπέμβαση τοῦ ἀνθρώπινου παράγοντα. Γιατὶ ἡ μοναδικὴ καὶ ἀνεπανάληπτη αὐτὴ ἐπιτυχία τοῦ ἀνθρώπου, δὲν νομίζω ὅτι εύρισκεται ἐκτὸς τῆς Θ. Πρόνοιας καὶ τῆς προβλέψεως τῆς καλυτερεύσεως τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Υπάρχουν, εὐσεβεῖς ιατροί-γνωσικοί, ποὺ συναγωνιοῦν μὲ τὸν γονεῖς, προσεύχονται γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς γονιμοποίησης καὶ χαίρονται γιὰ τὴ «συνδημιουργία» τους μὲ τὸν Θεό, στὸ μέγιστο θέμα τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς.

Ναί, νὰ ὑπάρχουν, ὅπως ἀπὸ τὴν Μητέρα Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, νομικές, ἡθικές καὶ κοινωνικές προδιαγραφές. «Οχι ὅμως θέσεις ἀποθάρρυνσης καὶ ἀπογοήτευσης τῶν εἰδικῶν ἐπιστημώνων. Έκεῖνο, ποὺ θεωρεῖται ἡ θικὰ ἀπαράδεκτο εἶναι, βέβαια, τὸ σπέρμα τρίτου ἄνδρα, σὰν δότη στὴν ιατρικὴ αὐτὴ πράξη. Πάντα ἀναφερόμεθα στὴν ἀτεκνία συζύγων. Δέν πρέπει νὰ χαρακτηρίζεται ἡ ἀντικειμενικὴ πρόοδος τῆς Ἱατρικῆς Ἐπιστήμης «έκφυλιστικὸ ἐπίτευγμα».

4. Τέλος, στὴν εἰσήγηση τονίζεται ὅτι δὲν εἶναι πρῶτος, ἀλλὰ δεύτερος σκοπὸς τοῦ γάμου ἡ ἀπόκτηση παιδιῶν. Τονίζεται, ὅτι θέση τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀποδοχὴ τῆς εὐτεκνίας, ὡς εὐλογίας καὶ τῆς ἀτεκνίας, ὡς δοκιμασίας. Ἀμφιβάλλει ἡ Μητέρα Ἐκκλησία, ὅτι «ἐν τῇ σοφίᾳ καὶ τῇ ἀγαθότητῃ καὶ τῇ προνοίᾳ Αὐτοῦ, οἰκονομῶν πᾶσι τὸ συμφέρον, πρὸς σωτηρίαν», ἐφώτισε τὸν γενετιστὲς στὴν ἔξωσωματικὴ γονιμοποίηση;

Ποιός γνωρίζει, ἐὰν ὁ Πάντοφος Θεός καὶ ποιητὴς τοῦ Σύμπαντος δὲν ἔχει προνοήσει γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρώπιτητας, μὲ τὸν δικούς του κανόνες, ἀπόλυτα ἀπρόστοτος καὶ ἀδιανόητους στὴν πεπερασμένη ἀνθρώπινη λογικὴ καὶ κρίση μας. Μήπως ἐδῶ ἔχει ἐφαρμογὴ τὸ ρητὸ τῆς Αγίας Γραφῆς: «Οπου βούλεται Θεός, νικᾶται φύσεως τάξις».

Συμβαίνουν ἀλλοῦ...

Ἄκυρο κρίθηκε τὸ δημοψήφισμα γιὰ τὴν ὑποβοηθούμενη γονιμοποίηση, καθὼς στὶς κάλπες προσῆλθε μόλις τὸ 25% τῶν Ιταλῶν. Ή μειωμένη προσέλευση τῶν ψηφοφόρων θεωρεῖται ἀποτυχία γιὰ τὶς δυνάμεις ποὺ κινητοποιήθηκαν,

ὅπως εἶναι ὅλα τὰ ἀριστερὰ κόμματα τῆς «Ἐλιάς» καὶ πολλὲς γνωσικεῖς ὁργανώσεις, ποὺ ζητοῦσαν περισσότερες ἐλευθερίες στὴν ἔξωσωματικὴ γονιμοποίηση. Υπέρ τῆς ἀποχῆς ἔχαν ταχθεῖ οἱ Ιταλοὶ Καρδινάλιοι, ἀφοῦ τὴν τελευταία περίοδο πῆρε θέση ἐναντίον τοῦ δημοψήφισματος, ὁ ἴδιος ὁ Πάπας Βενέδικτος 16ος καλώντας τὸν πιστοὺς σὲ ἀποχή. «Δέν μιλησα, γιὰ νὰ μὴ διχάσω τὴ χώρα, σὲ ἔνα πρόβλημα συνείδησης καὶ δὲν θέλω οὕτε τώρα νὰ τὸ σχολιάσω. Οἱ ἐκλογεῖς ἀπέδειξαν ὅτι ἔχουν κρίση. Ή Ιταλία ἔχει ἀνάγκη ἐνότητας καὶ εἶναι ἀνώφελο νὰ πολιτικοποιοῦμε τὰ πάντα», τόνισε ὁ πρωθυπουργὸς Σίλβιο Μπερλουσκόνι.

Ἄντιθετα ἀπὸ τὴν κυβέρνηση, ἡ ὑπουργὸς Ισότητας τῶν δύο φύλων Στεφάνια Πρεστιτζιάκομη, ποὺ πρωτοστάτησε ὑπὲρ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ νόμου, ἔξέφρασε τὴν ἀπαισιοδοξία της γιὰ τὸ μέλλον, προσθέτοντας ὅτι «θὰ διατηρήσουμε ἔνα νόμο ποὺ βρίθει λαθῶν καὶ εἶναι ὀπισθοδρομικός. Έκεῖνο ὅμως ποὺ φοβᾶμαι καὶ ἀφορᾷ κυρίως τὶς γυναῖκες εἶναι ὅτι τώρα κάποιοι θὰ ζητήσουν νὰ ἀλλάξει καὶ ὁ νόμος ποὺ νομιμοποίεται τὶς ἀμβλώσεις». Ο ἀρχηγὸς τῆς Εθνικῆς Συμμαχίας καὶ ὑπουργὸς Έξωτερικῶν Τζανφράνκο Φίνι, ποὺ δὲν συμφώνησε μὲ τὴν κυβερνητικὴ γραμμή, δήλωσε ὅτι ἐπραξει κατὰ συνείδηση καὶ δὲν ὑπέστη κάποια ήττα. Στὸ δημοψήφισμα ἡ κεντροαριστερὰ κατῆλθε διχασμένη, ἀφοῦ ὁ ἡγέτης τοῦ κεντρώου κόμματος «Μαργκερίτα» Φρανσίσκο Ρουτέλι εἶχε τοποθετηθεῖ ἐναντίον, δηλώνοντας ὅτι δὲν θὰ ψηφίσει.

Σὲ δύσκολη θέση βρίσκεται ὁλόκληρη ἡ «Ἐλιά», ἀφοῦ δὲν κατόρθωσε νὰ κινητοποιήσει τοὺς εκλογεῖς τῆς. Τοῦτο σημαίνει, ἐπειδὴ τὸν πρωθυπουργὸν της Ελλάδας, Αλέξανδρο Τσίπρα, οὐδὲν μένει ποὺ μπορεῖ να προστατεύει την πολιτική της. Τοῦτο σημαίνει, ἐπειδὴ τὸν πρωθυπουργὸν της Ελλάδας, Αλέξανδρο Τσίπρα, οὐδὲν μένει ποὺ μπορεῖ να προστατεύει την πολιτική της.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Τοῦ κ. Κωνσταντίνου Χολέβα

Άγρυπνίες εἰς μυήμην τῶν Νεομαρτύρων

Η Ιερὰ Μονὴ Ἀσωμάτων Πετράκη συνεχίζει καὶ ἐφέτος τὴν ὡραία παράδοση τῆς τελέσεως Ἀγρυπνιῶν, μία παράδοση ποὺ ἔχει στεφθεῖ μέχρι τώρα μὲ ἐπιτυχία. Αὐτὸς μαρτυρεῖ ἡ μεγάλη προσέλευση πιστῶν κατὰ τὰ προηγούμενα χρόνια. Στὸ πρόγραμμα τοῦ 2006, τὸ ὅποιο ἐκυκλοφορήθη προσφάτως, διαβάζουμε ὅτι ἡ ἐφετεινὴ περίοδος τῶν Ἀγρυπνιῶν εἴναι ἀφιερωμένη στὴν μυήμην τῶν Ἀγίων Νεομαρτύρων τῆς Τουρκοκρατίας. Τὸ πρόγραμμα ἔχει γιατί δοφείλουμε ἰδιαίτερη τιμὴ στὴν σεπτὴ μυήμη τῶν Νεομαρτύρων: «Χωρὶς ὑπερβολὴ μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ ὅτι οἱ Νεομάρτυρες ὡς οἰκεῖοι, ὡς προστοί, ὡς βγαλμένοι ἀπὸ τὰ σπλαγχνα τοῦ λαοῦ μας, ἥσαν οἱ μεγαλύτεροι ἀντιστασιακοί τῆς Τουρκοκρατίας προβάλλοντας μὲ τὴν ὁμολογιακὴν θυσία τους τὰ στοιχεῖα ἑκεῖνα ποὺ στήριξαν τὴν Ἐλληνορθοδοξία σὲ καιροὺς χαλεπούς, ἐνῶ συνάμα ὁ ἀγιοπνευματικὰ ἐμπνευσμένος ἡρωισμὸς τοῦ παραδείγματός τους ἦταν ποὺ εἶχε τὴν μεγαλύτερη ἀπάχηση καὶ ἀναρρίπτε τὴν τρεμοσβήτηνοσα φλόγα τῆς Πίστεως καὶ τῆς Ἐλευθερίας στὶς συνειδήσεις τῶν ταλαιπωρημένων ραγιάδων». Οἱ Ἀγρυπνίες διαρκοῦν ἀπὸ τὶς 9 τὸ βράδυ μέχρι τὶς 2 τὰ ἔνημερώματα εἴναι δὲ ἀφιερωμένες στὸν ἔχης Ἀγίους. 30 πρὸς 31 Ἰανουαρίου: Νεομάρτυρος Ἡλία τοῦ Ἀρδούνη. 16 πρὸς 17 Φεβρουαρίου: Νεομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ Βυζαντίου. 21 πρὸς 22 Μαρτίου: Ὁσιομάρτυρος Εύθυμιον τοῦ ἐκ Δημητσάνης. 21 πρὸς 22 Μαΐου: Νεομάρτυρος Παύλου πολιούχου Τριπόλεως. 20 πρὸς 21 Ιουνίου: Ἀγίου Νικήτα τοῦ Νισυρίου. 13 πρὸς 14 Ιουλίου: Ἀγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου. (Εἴναι γνωστό, βεβαίως, ὅτι ὁ Ἀγιος Νικόδημος δὲν εἶχε μαρτυρικὸ τέλος, ἀλλὰ συνδέεται μὲ τὸν Νεομάρτυρες, διότι πρῶτος ἑκεῖνος κατέγραψε τὸν βίο καὶ τὸ μαρτύριο τους στὸ «Νέον Μαρτυρολόγιον»). 16 πρὸς 17 Αὐγούστου: Ὁσιομάρτυρος

Δημητρίου ἐκ Σαμαρίνης. 7 πρὸς 8 Σεπτεμβρίου: Νεομάρτυρος Ἀθανασίου ἐκ Θεσσαλονίκης. 12 πρὸς 13 Ὁκτωβρίου: Νεομάρτυρος Χρυσῆς ἐκ Μογλενῶν. 17 πρὸς 18 Νοεμβρίου: Νεομάρτυρος Ἀναστασίου τοῦ ἐκ Παραμυθίας. 19 πρὸς 20 Δεκεμβρίου: Νεομάρτυρος Ἰωάννου ἐκ Θάσου. Κατὰ τὴν διάρκεια τῶν Τερψ Ἀγρυπνιῶν ὁ Καθηγούμενος τῆς Μονῆς Πανοστολογιώτατος Ἀρχιμ. Ἰάκωβος Μπιζαούρτης ἐκφωνεῖ κάθε φορὰ σχετικὴ μὲ τὸν ἑορταζόμενο Ἀγιο ὄμιλία. Ἡδη οἱ ὄμιλίες τῶν ἑτῶν 2003 καὶ 2004 ἔχει δόθησαν σὲ δυὸ τομίδια ὑπὸ τὸν τίτλο «Ἐν Ἀγρυπνίαις» Α καὶ Β.

Ἡ ἐκδημίᾳ ἐνὸς δραστήριου Κυπρίου Κληρικοῦ

Στὶς 4 Φεβρουαρίου τ.ἐ. ἔχεδήμησεν εἰς Κύριον ὁ π. Σπυρίδων Δημοσθένους στὴν Λευκωσία τῆς Κύπρου, βυθίζοντας σὲ βαθὺ πένθος τὰ πάμπολλα πνευματικά του τέκνα καὶ ὀλόκληρη τὴν Ὁρθόδοξη Ἑκκλησία τῆς Κύπρου. Τραυματίσθηκε σοβαρὰ στὶς 13/9/2005 ὅταν ἐδέχθη ἐπίθεση ἀπὸ ἔναν ἀνθρώπο μὲ διαταραγμένη ψυχικὴ κατάσταση. Ἐδωσε τὴν μάχη του στὸ Νοσοκομεῖο Λευκωσίας, ἀλλὰ παρὰ τὶς προσπάθειες τῶν ἱατρῶν μετὰ ἀπὸ 5 μῆνες ὑπέκυψε. Ὁ π. Σπυρίδων διετέλεσε ἐπὶ 38 συναπτὰ ἔτη προστάμενος τοῦ Ι. Ν. Ἀγ. Δημητρίου περιοχῆς Ἀκροπόλεως τῆς Λευκωσίας. Εἶχα τὴν χαρὰ νὰ τὸν γνωρίσω πρὸ δύο ἑτῶν κατὰ τὴν διάρκεια μᾶς ἐπισκέψεως μου στὴν Κύπρο. Γνώρισα ἀπὸ κοντὰ τὸ πολυσχιδὲς ἔργο, τὸ δικό του καὶ τῶν δυὸ κληρικῶν υἱῶν του. Στὴν ἐνορία του εἶχε ἴδρυσει Σταθμὸ Πρώτων Βοηθειῶν μὲ ἐξοπλισμὸ μικροῦ Νοσοκομείου, Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ μεγάλης ἐμβέλειας, Μουσεῖο Κατεχομένων Ἐδαφῶν καὶ Ἐκκλησιῶν καὶ ἀλλα πολλὰ θαυμαστὰ καὶ πνευματικῶς ὡφέλιμα. Τὴν εἰδηση τῆς ἐκδημίας

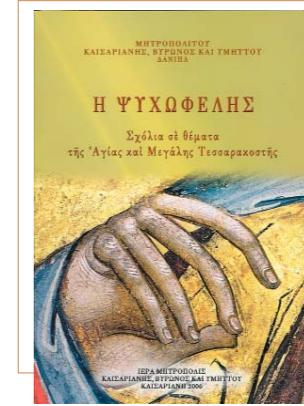
του πληροφορηθήκαμε ἀπὸ τὸ ἑβδομαδιαῖο ἔντυπο πνευματικῆς οἰκοδομῆς ποὺ ἐκδίδει ἡ ἐνορία τοῦ Ἀγίου Δημητρίου Λευκωσίας. Ἀπὸ τὸ κείμενο αὐτὸ παραθέτουμε μερικές συγκινητικές φράσεις τῶν συνεργατῶν του: «Ἐμαστε βέβαιοι ὅτι τώρα ὁ πνευματικός μας πατέρας δέεται ὑπὲρ πάντων ἡμῶν στὸ Οὐράνιο Θυσιαστήριο μαζὶ μὲ τοὺς ἀγαπημένους του Ἀγίους καὶ χαίρει οὐράνιας ἀγαλλίασης μαζὶ μὲ τὸν Μεγαλομάρτυρες Δημήτριο καὶ Φανούριο, τὸν ὅποιος ὑπηρέτησε θυσιαστικὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τὸ τέλος. Ὁ π. Σπυρίδων παρηγοροῦσε τοὺς πενθοῦντας μὲ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ρηθὲν ὅτι δὲν εἶμαστε «ῶσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα», ἀλλὰ προσδοκῶμεν ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰώνος. Αὐτὴ τὴν ἐλπίδα μεταγγίζει στὶς ψυχές μας ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου». Μαζὶ μὲ τὸν Ὁρθοδόξους ἀδελφοὺς τῆς μαρτυρικῆς Κύπρου προσευχόμεθα καὶ ἐμεῖς στὸν Κύριο νὰ ἀναπαύσει τὴν ψυχὴ τοῦ ἀγωνιστοῦ π. Σπυρίδωνος.

Ἐθνομάρτυρες Κληρικοὶ

Κάθε χρόνο τὸν μήνα Μάρτιο ἡ σκέψη μας στρέφεται πρὸς τὴν Ἱερὰ μνήμη τῶν Ἐπισκόπων καὶ τῶν ἀπλῶν κληρικῶν ποὺ ἀγωνίσθηκαν καὶ θυσιάσθηκαν κατὰ τὶς πολλές –γνωστὲς ἡ ἀγνωστες– ἔξεγέρσεις τῶν Ἐλλήνων καὶ φυσικὰ κατὰ τὴν μεγάλη Ἐθνεγερσία τοῦ 1821. Προλογίων μία ἐκδοση τῆς Ἐκκλησίας μας τοῦ 1972 μὲ τίτλο «Λεξικὸν Νεομαρτύρων» ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Σερβίων καὶ Κοζάνης Διονυσίος ἔγραφε μεταξὺ ἀλλων τὰ ἔχης: «Οἱ Τοῦρκοι ἀντελήθησαν καλύτερον ἀπὸ τὸν Ἐλληνας τὴν θέσιν καὶ τὴν σημασίαν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἑθνικήν μας ὑπόθεσιν. Ἡξευραν οἱ Τοῦρκοι διατὶ ὠδήγησαν εἰς τὴν ἀγχόνην ἥ ἔπιξαν εἰς τὴν θάλασσαν ἥ ἀπεκφάλισαν ἔνδεκα Πατριάρχας, ἥτοι τὸν Ραφαὴλ τὸν Β', Κύριλλον Α' τὸν Λούκαριν, Κύριλλον Β' τὸν Κονταρήν, Παρθένιον τὸν Α', Ἰωαννίκιον τὸν Β', Παρθένιον τὸν Γ', Γαβριὴλ τὸν Β', Μελέτιον τὸν Β', Γρηγόριον τὸν Ε', Κύριλλον τὸν Στ' καὶ Εὐγένιον τὸν Β'. Ἡξευραν διατὶ διὰ παντὸς σκληροῦ τρόπου ἐθανάτωσαν ἑκατὸν περίπου μέχρι Χρυσοστόμου τοῦ Μητροπολίτου Σμύρνης, τοὺς ἔξεδειραν, τοὺς ἀνεσκολόπισαν, τοὺς ἀπηγγόνισαν, τοὺς ἀπεκφάλισαν, τοὺς διεμέλισαν σύροντες αὐτὸὺς εἰς τὸν δρόμον. Εἰς ἔξι χιλιάδας ἀναβιβάζει ὁ Πουκεβίλ τοὺς θανατωθέντας λειτουργούντας τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος, ἀλλοι δὲ ὑπολογίζουν αὐτὸὺς εἰς ἔτη περισσότερους. Ἐπανελήθη καὶ ἐπ' αὐτῶν τὸ ἐν τῇ θεά Γραφῇ προφητικῶς περὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ λεγόμενον: «πατάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης» (Ματθ. κοτ' 31).

Σειρά: Ἅγιοι καὶ Ἔορτές

Ἄπὸ τὴν εὐλαβὴν πρωτοβουλία καὶ τὴν γλαφυρὴ πένηνα τοῦ ἐκλεκτοῦ Θεολόγου, Νομικοῦ καὶ συγγραφέως κ. Εὐαγγέλου Λέκκου, τέως Διευθυντοῦ Ἐκδόσεων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, προέκυψε ἔνα ψυχωφελές ἐκδοτικὸ ἀποτέλεσμα. Ἀναφέρομαι στὴν σειρὰ μὲ τίτλο «Ἄγιοι καὶ Ἔορτές» τοῦ ἐκδοτικοῦ οἰκου «Σαΐτης», ἀπὸ τὴν ὁποία ἔχουν κυκλοφορηθεῖ μέχρι σήμερα 24 μικρὰ καὶ καλαίσθητα βιβλία. Τὰ βιβλία ἀναφέρονται ἀλλα μὲν σὲ Δεσποτικές καὶ Θεομητορικές ἔορτές, ἀλλα δὲ στὸν Ἀγίους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας. Κάθε βιβλίο περιλαμβάνει σύντομο κείμενο μὲ ἀναφορὰ στὸν βίο τοῦ τιμωρένου προσώπου, τὸ Ἀπολυτικό καὶ τὸν Παρακλητικὸ Κανόνα καὶ κοσμεῖται ἀπὸ ἔγχρωμες εἰκόνες βιζαντινῆς τεχνοτροπίας. Εἰναι ἀξιέπαινη καὶ αὐτὴ ἡ προσπάθεια τοῦ κ. Λέκκου ποὺ μᾶς δίδει πνευματικὰ ἐφόδια ὡστε νὰ ἔχουμε ζωντανὴ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τῶν Ἀγίων μέσα στὸ σπίτι μας μὲ κείμενα τεκμηριωμένα καὶ κατανοητὰ ἀπὸ όλους.

Κυκλοφορεῖ

Μητροπολίτου Καισαριανῆς Βύρωνος καὶ Υμηττοῦ Δαυιὴλ
Η ΨΥΧΩΦΕΛΗΣ
Σχόλια σὲ θέματα τῆς Αγίας καὶ Μεγάλης Τεσαρακοστῆς

Έτσι «άντιστάσεως μή ούσης», άφοϋ παλαιότερα χαρακτήρισε τους ιερεῖς ώς ζῶα καὶ δὲν ὑπέστη κανενὸς εἴδους ἐπίπληξη ἀπὸ τοὺς ἄρμοδίους ἑκκλησιαστικὸς παράγοντες, περινάε τώρα πιὸ ἐνεργητικὰ στὴν ἐπίθεση στρεφόμενος δχι μόνον κατὰ τῶν κληρικῶν ἀλλὰ καὶ κατὰ ἀυτὸν τοῦ τρόπου τέλεσεως τῶν «φοβερῶν Μυστηρίων» γιὰ τὰ ὄποια ώς κληρικὸς ἔδωσε ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου μυστικὰ τὴν ὑπόσχεση νὰ διαφυλάττει ἀπὸ τὴν βεβήλωση.

Προσπαθεῖ νὰ μᾶς πείσει μὲ διαφόρους κοσμικοὺς συλλογισμοὺς ὅτι ἡ μυστικότητα στὸν τρόπο τελέσεως τῆς Θείας Λατρείας ἐκφράζει μιὰ «μαγικὴ θρησκευτικότητα». Ἀντίθετα ἀφήνει νὰ ἐννοηθεῖ ὅτι μιὰ Λειτουργία Ντελάληδων ὅπου ὅλα θὰ γίνονται μὲ ξεφωνητὰ θὰ ἥταν ἡ ίδαινη «Λογικὴ Λατρεία». Δηλαδὴ μὲ ἀλλὰ λόγια μᾶς λέγει ὁ π. Βασίλειος ὅτι τόσους αἰώνες Ὁρθόδοξου Χριστιανισμοῦ, ποὺ οἱ ιερεῖς μυστικὰ μὲ δάκρυα στὰ μάτια, ἀγαπητικά, μυημόνευναν στὴν Ἀγία Πρόθεση ἀτέλειωτες ὥρες χιλιάδες ὄνόματα χριστιανῶν ζῶντων καὶ κεκοιμημένων, ὅπως ὁ ἄγιος Νικόλαος Πλανᾶς, ἥταν μάγοι καὶ δχι λειτουργοί. «Ἄν αὐτὸν ἐννοεῖ ὁ π. Βασίλειος τότε πρόκειται περὶ «δαιμονικοῦ ζήλου» ποὺ ἐπιδιώκει νὰ γκρεμίστε ὅλο τὸ Ὁρθόδοξο οὐκοδόμημα.

«Οσοι κληρικοὶ τελοῦν συνεχῶς τὴν Θεία Λατρεία μὲ συντριβὴ καὶ κατανύξη μποροῦν νὰ διαβεβαιώσουν τὸν π. Βασίλειο ὅτι δὲν αἰσθάνονται ὅτι «ὑποχρεώνουν τὴν θεότητα σὲ συμμόρφωση» -ὅταν μυστικὰ καὶ κατανυκτικὰ προσεύχονται- δχις ὑπολαμβάνει ὁ ψυχιάτρος-ιερεύς, ἀλλὰ μὲ δέος ἐπιζητοῦν τὸ μέγα Ἐλεος τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ ὥστε νὰ τοὺς ἀξιώσει νὰ τελεώσουν «ἀκατακρίτως» τὰ «Ἀγια. Ὁ εὐσέβης Ὁρθόδοξος ιερέας γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅτι βρίσκεται ἀπέναντι στὸ Θεό, πρόσωπο πρὸς πρόσωπο, καὶ δὲν ἐπιχειρεῖ φωνάζοντας κάποιες εὐχὲς νὰ μεταθέσει τὴν εὐθύνη του στὸ Λαό. Κατανοεῖ τὰ ἀμαρτήματά του καὶ συστέλλεται. Εὔχεται γιὰ τοῦ Λαοῦ τὰ ἀγνοήματα καὶ συντριβεῖται. Πῶς αὐτὰ δὲν τὰ ἔχει ζῆσει ὁ π. Βασίλειος;

Οἱ πιστοὶ μας πάλι ἀπὸ τὴν δική τους πλευρὰ δὲν ἀγωνίζονται μὲ ἄγχος νὰ ξεχωρίσουν λέξη πρὸς λέξη τὶ μυστικὰ ἡ ἐκφώνως εὐχεταὶ ὁ ιερέυς ἡ ὁ ψάλτης, ἀλλὰ ἀφήνονται στὴν χάρη τοῦ Μεγάλου Μυστηρίου ποὺ ἐνεργεῖ ἐπάνω τους καὶ μέσα τους, τόσο λογικὰ ὅσο καὶ νοερά. Δὲν διαλογίζονται κατὰ τὴν ὥρα τῆς Θείας Λατρείας περὶ τοῦ πῶς γινόταν ἡ Προσκομιδὴ στοὺς ἀρχαίους χρόνους οὕτε ἀν ἡ Αἡ Βίβλος η λόγος μέσα στὴν Θ. Λειτουργία ἐκφράζει «προχριστιανικὲς ἀντιλήψεις». Ζοῦν μόνο τὸ Μυστήριο «κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ» ποὺ δίδεται στὸν καθένα. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ ἀγιασμένοι ιερεῖς ποὺ ἔχουν ἀσκηθεῖ στὴν μονολόγιστο εὐχὴ καὶ μὲ αὐτὴν ἔχουν τακτοποιήσει τὸν ἐσωτερικὸ τους κόσμο δὲν ἔχουν ὅλους αὐτοὺς τους δειλοὺς λογισμοὺς ποὺ τὸ πιὸ πάνω ἄρθρο τοῦ π. Βα-

σιλείου θέλει νὰ τὸν φορτώσει. Κανένας ιερέας ποὺ τελεῖ ἀνελλειπῶς τὶς ἀκολουθίες τοῦ νυχθημέρου καὶ τὴν Θ. Λειτουργία συχνὰ δὲν ἔχει τὴν παραμικρή ἀμφιβολία ὅτι ζεῖ μέσα στὴν Χάρη τοῦ Ἀληθινοῦ Θεοῦ. Δὲν ἔχει ἐπομένως ἀνάγκη νὰ ἀναγκάστει τὸ Θεό νὰ πράξει αὐτὸν ποὺ ζητᾷ, ὅπως νομίζει ψυχολογικὰ σκεπτόμενος ὁ ἀρθρογράφος, ἀλλὰ χαίρεται καὶ συγκινεῖται καὶ δακρύει ποὺ ὁ Τραδικὸς Θεὸς τοῦ ἀποκαλύπτεται πρὶν ἀκόμη προφθάσει νὰ τοῦ μιλήσει.

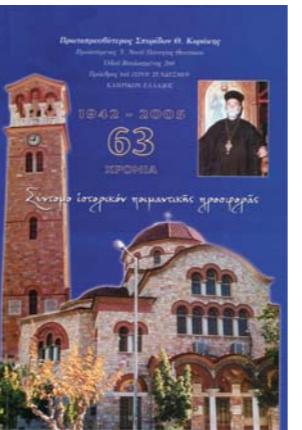
Μέσα στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχουν «μαθητευόμενοι μάγοι», οἱ ὄποιοι νὰ ἐπιδιώκουν μὲ κοσμικὸ πνεῦμα νὰ δοκιμάσουν οὐετές λειτουργικές φόρμες. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία πάντα ἀκολουθήσει τὴν παράδοση ποὺ ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὸν ιεροὺς Κανόνες τῆς, πάντα «ἐπομένη τοῦ ἀγίους Πατράσι...». Θὰ ἥταν δχι μόνον ἀστοχὸ ἀλλὰ καὶ ἔξαιρετικά ἐπικινδυνο μὲ εἰσαγάγοντες στὴν Ἀγία Λατρεία μας ψυχολογικὲς μεθόδους. Οἱ συνέπειες γιὰ ὅσους ἐπιχειρήσουν κάτι τέτοιο θὰ εἶναι ὅμοιες μὲ αὐτὲς τῶν Ναδάβ καὶ Ἀβιούδ, τῶν υἱῶν τοῦ Ἀαρὼν, ποὺ προσέφεραν ἀλλότριον πῦρ στὸ Θυσιαστήριο καὶ εὐχαίραν τὶς φοβερὲς συνέπειες ποὺ μᾶς καταγράφει ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀγία Γραφὴ (Λευιτ. 10, 1-2).

Θὰ διερωτηθεῖ βέβαια κάποιος: Δὲν ὑπάρχει περίπτωση νὰ παρουσιαστοῦν Λειτουργοί - Μάγοι ἡ Μάγοι νὰ γίνουν Λειτουργοί; Νομίζουμε πῶς θεωρητικὰ εἶναι δυνατόν. «Οταν κάποιος, παραδείγματος χάριν, ἐνῷ εἶναι γιατρὸς καὶ χρησιμοποιεῖ τὴν κοσμικὴ γνώση ποὺ τοῦ δίνει ἡ Ἐπιστήμη του, περιβλήθει καὶ τὸ ιερατικὸ σχῆμα, δχι γιὰ νὰ ὑπηρετήσει ταπεινὰ τὸ Χριστό, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἔχει μεγαλύτερη δύναμη ἐπιβολῆς στοὺς ἀσθενεῖς του, αὐτὸς ἐνεργεῖ ὡς μάγος καὶ δχι ὡς Λειτουργὸς ἡ Ἐπιστήμηνας. «Οταν ἐμφανίζεται ὅτι δὲν εἶναι μόνον ἐπιστημονικὴ αὐθεντία ἀλλὰ περιβάλλεται καὶ μὲ θεϊκὸ κύρος, τότε φοβοῦμαι ὅτι ἐνεργεῖ μαγικὰ καὶ παράλογα στὶς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων-πελατῶν, τότε πράγματι ἔρχεται «ἡ μιζέρια τῆς συναλλαγῆς», ποὺ ὁ π. Βασίλειος ἐπισημάνειν.

Εἶναι ἵσως καιρὸς νὰ σταματήσει ὁ π. Βασίλειος νὰ προκαλεῖ τὶς συνειδήσεις τῶν ιερέων ποὺ ταπεινά, ἀφιλοκερδῶς, μὲ ἀγάπη στὸ Θεό καὶ τὸν ἀνθρώπους τελοῦν ἀνελλειπῶς τὴν Θεία Λατρεία ὅπως τὴν διδάχηθηκαν ἀπὸ τὸν ἀγιασμένους συχνὰ προκατόχους τους. «Ἄν σταματήσει ὁ π. Βασίλειος τόσο πληθωρικὰ νὰ γράφει κατὰ τῶν Λειτουργῶν καὶ κατὰ τὴς Θείας Λατρείας θὰ τοῦ δοθῇ ἵσως περισσότερος χρόνος νὰ τελεῖ τὴ Θ. Λατρεία, ἔτσι ὥστε μέσα ἀπὸ προσωπικὴ ἐμπειρία νὰ πάρει τὴν ὁρθὴ ἀπάντηση στὰ ζητήματα τὰ ὄποια μὲ ἐλλειπῆ γνώση διαπραγματεύεται.

Κατασπαζόμενος τὴν Δεξιάν Σας
Πρωτοπ. Λάμπρος Φωτόπουλος

ΒΙΒΛΙΟ παρουσίαση

63 χρόνια Σύντομο ιστορικό ποιμαντικής προσφορᾶς

Πρωτ. Σπυρίδων
Θ. Κοράκης

Ο Αἰδ. Πατὴρ Σπυρίδων Κοράκης, φίλος παλιὸς καὶ συνεργάτης στὴν Ἀρχιεπισκοπή, ἀποτελεῖ ἔνα ξεχωριστὸ παραδειγμα κληρικοῦ, ποὺ ἐργάσθηκε χρόνια καὶ χρόνια, μὰ ζωὴ ὀλόκληρη, γιὰ τὴν ἐνορία του, γιὰ τὸ Κίνημα Ἀγάπης τῆς Ιερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν Ἐφημέριακό Κλῆρο τῆς Ελλάδος, ἀφοῦ χρημάτισε ἐπὶ τριανταπέντε χρόνια πρόεδρος τοῦ ΙΣΚΕ. Ἀνθρωπος μὲ ἐπιστημονικὴ γνώση καὶ θεολογικὴ κατάρτιση, ἀφοσιώθηκε στὴν προσφορὰ στὸν ἀμπελώνα τοῦ Κυρίου

οὐ ἐπὶ ἔξηντατρίᾳ ὀλόκληρα χρόνια, δημιουργώντας παράλληλα μιὰ ὑποδειγματικὴ οἰκογένεια. Τὸ βιβλίο ποὺ ἔξεδωσε πρόσφατα δὲν ἀποτελεῖ πραγματεία θεολογική, οὐτε ἀποβλέπει μὲ αὐτὸν σὲ συγγραφικὲς δάφνες. Ἐπιχειρεῖ μὲ ἀπλὸ τρόπο νὰ δώσει τὸ ιστορικὸ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσης του στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ θεοφόρου τοῦ Εθνους, στὸ πλευρὸ τοῦ ἐνορίτη του ἀλλὰ καὶ τοῦ πάσχοντος συνανθρώπου σὲ κάθε σημεῖο ὅπου ὁ πρηστὴς ἔπηρε ἀνάγκη καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν νὰ δείξει στοὺς νεώτερους ὅτι ἡ προσφορὰ τῆς Ἐκκλησίας περινᾶ ἀπὸ τὴν καρδιὰ πρῶτα τῶν ἀνθρώπων ποὺ τάχθηκαν νὰ τὴν ὑπηρετοῦν. Ἐγγραφα ποὺ ἀποτελοῦν ιστορικὰ ντοκιμάντα, κείμενα συνεντεύξεων, ὅμιλες, κηρύγματα, ἀλληλογραφία, ἀγωνιστικὰ κείμενα μᾶζι μὲ ἔνα τεράστιο φωτογραφικὸ ύλικο ἀπὸ τὴν προσφορὰ τῆς Ἐκκλησίας σὲ πάσχοντες, πλημμυροπαθεῖς, σεισμοπαθεῖς, στοὺς πρόσφυγες Κυπρίους ἀδελφοὺς μετὰ τὴν εἰσβολή, στὴ Ρουμανία, στὴ Βουλγαρία, τὴν Ιορδανία, τὴν Περσία καὶ ὅπου ἀλλοῦ. Ο Ἐφημέριος π. Σπυρίδων, ὅμως δὲν λησμονεῖ καὶ τὴν κατ’ οἰκον ἐκκλησία του, τὴν οἰκογένεια του, τὴν πρεσβυτέρα καὶ τρία παιδιά του ποὺ τοῦ χάρισαν ἐγγόνια καὶ δισέγγονα. Μὲ καμάρι ἀλλὰ καὶ σεμνότητα παρουσιάζει στὸ βιβλίο αὐτὸν καὶ τούτη τὴν πλευρὰ τῆς ζωῆς του. Υπόδειγμα ἀγαθοῦ λευίτη καὶ οἰκογενειάρχη σὲ ήλικια κοντά ἐνενήντα χρόνιαν ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι παρών παντοῦ, πάντα μὲ χαμόγελο καὶ ἔνα καλὸ λόγο. Μακάρι νὰ τοῦ μοιάσουν πολλοί.

I. M. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗΣ

ΑΙΣΚΟ παρουσίαση

ΚΑΛΑΝΤΑ ΤΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ

Μανώλης Καρπάθιος -
Ιωάννης Τσάμης καὶ
Ηδύμελον

Καλαντα καλοῦνται συνήθως τὰ εὐχετήρια καὶ ἐγκωμιαστικὰ δημιώδη θρησκευτικὰ ἀσματα, τὰ ὄποια ἀδονται τὴν παραμονὴν τῶν Χριστογέννων, τῆς Πρωτοχρονίας, τῶν Φώτων καὶ τὸ Σάββατο τοῦ Λαζαρού. Σ’ αὐτὰ συμπειλαμβάνεται καὶ ὁ λαϊκὸς Θρηνός τ

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

«Ωσαννά, εύλογημένος ὁ ἔρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου»

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΒΑΪΩΝ

(Ιω. 12,1-18)

**Τοῦ Ἀρχιμ. Παντελεήμονος Μουτάφη,
Πρωτοσυγκέλλου Ι. Μ. Ξάνθης**

Τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων ἑορτάζει η Ἐκκλησία μας ἔνα ἱστορικὸ μὲν γεγονός, τὸ ὅποιο ὅμως ἔχει διαχρονικὰ σπουδαία σημασία γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ ξεπερνᾷ τὶς περιορισμένες διαστάσεις τοῦ χρόνου.

Στὴν σημερινὴ εὐάγγελικὴ περικοπὴ ὁ λαός τοῦ Ἰσραὴλ ὑποδέχεται ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη τῆς Ἱερουσαλήμ τὸν Χριστὸν ὡς τὸν Μεσσία ποὺ θὰ τὸν σώσει, θὰ φέρει τὴν λύτρωση καὶ τὴν σωτηρία. Ο Χριστὸς εἰσέρχεται στὴν Ἱερουσαλήμ γιὰ τὰ ὁδηγηθεῖ «ἐν ἀγαθότητι» στὸ Πάθος καὶ τὴν Ἀνάσταση. Η εἰσοδος τοῦ Χριστοῦ στὴν Ἅγια Πόλη γίνεται μὲ τρόπο θριαμβευτικό. Κάθεται στὴν ράχη ἐνὸς πουλαριοῦ, ὅπως κατὰ τὴν παράδοση ἐρχόταν ὁ Ιουδαῖος βασιλιάς μετὰ ἀπὸ τὴν νίκη του κατὰ τῶν ἐχθρῶν.

Ἡ συμβολικὴ αὐτὴ εἴσοδος τοῦ Χριστοῦ, ὁ δοξαστικὸς τρόπος μὲ τὸν ὅποιον τὸν ὑποδέχεται τὸ πλῆθος, κρατώντας βάια καὶ στρώνοντας στὸν δρόμο ποὺ περνοῦσε ἴματα, φανερώνει τὴν νέα ζωὴ ποὺ προσφέρει ὁ Κύριος, ὁ ὅποιος, ὅπως ὁ νικητὴς Ιουδαῖος βασιλιάς μετὰ τὴν μάχη, ἔφερε στὸν κόσμο μὲ τὸ Πάθος καὶ τὴν Ἀνάσταση Του τὴν εἰρήνη καὶ τὴν σωτηρία.

Γιὰ τοὺς πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας τὸ πουλάρι εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς εἰρήνης ποὺ φέρνει ὁ Χριστὸς στὸν κόσμο, προσφέροντας τὸν Ἐαυτό Του. Μιὰ εἰρήνη ἐνώνει τὸν ἀνθρώπο μὲ τὸν Θεό, ποὺ ταυτόχρονα συμφυλιώνει τὸν ἀνθρώπο μὲ τὸν ἑαυτό του, μὲ τὸν πλησίον του. Αὕτη τὴν ἀληθινὴν εἰρήνην ἐκφράζει ἡ ἀγάπη, ἡ ταπείνωση, τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ.

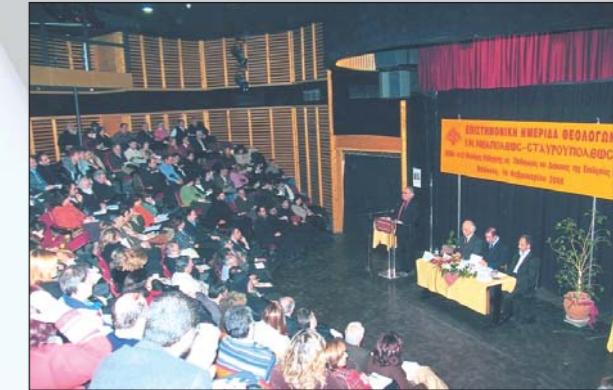
Οἱ πατέρες σὲ ἄλλες περιπτώσεις ἐρμηνεύουν τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἐπάνω στὴν ράχη τοῦ πουλαριοῦ ὡς μία ἀκόμη ἀπόδειξη τῆς ταπεινότητος, τῆς κενώσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος ἔλαβε μορφὴν δούλου γιὰ τὰ σώσει τὸν κόσμο, νὰ ἀνορθώσει τὴν πεπτωκύα φύση τοῦ ἀνθρώπου. Εἰσέρχεται, λοιπόν, κατὰ τοὺς πατέρες στὴν Ἅγια Πόλη ὅχι μὲ τὴν ὑπεροψία ἐνὸς κοσμικοῦ ἥγετη, ἀλλὰ ὡς νυμφίος καὶ βασιλιάς, πρᾶος καὶ ἥρεμος ὡς ἀμνός. Ἐνας ἄκακος ἀμνὸς ποὺ τὸν

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ στιγμιότυπα

Φωτογραφίες τοῦ Χρήστου Μπόπη
καὶ τῶν Τερψ Μητροπόλεων

Ἀπὸ τὴν Λιτανεία τοῦ Τεροῦ Λευψάνου τῆς Ἅγιας Φιλοθέης τῆς Ἀθηναίας τὸ ἀπόγευμα τῆς ήμέρας τῆς μνήμης τῆς (19.2.06).

Ἀπὸ τὶς ἐργασίες τῆς ἐπιστημονικῆς ήμερίδας ποὺ διοργάνωσε ἡ Ι.Μ. Νεαπόλεως καὶ Σταυρούπολεως μὲ θέμα «Ο θεολόγος καθηγητὴς ὡς παιδαγωγός καὶ διάκονος τῆς Ἐκκλησίας» (20.2.06).

Ο ἐκλεγεὶς Μητροπολίτης Πειραιῶς κ. Σεραφεὶμ μὲ τὸν παραιτηθέντα γιὰ λόγους ὑγείας προκάτοχό του κ. Καλλίνικο (28.2.06).

Τὸν ἀθλητές τῶν Παραολυμπιακῶν Χιονοδρομικῶν Ἅγιων δέχθηκε ὁ Μακαριώτατος στὴν Ι. Σύνοδο (1.3.06).

Ἀπὸ τὴν λήξη τοῦ Σεμιναρίου Ἑλληνικῆς Γλώσσης στὴν Ι.Μ. Χαλκίδος, παρουσίᾳ τῶν Σέβ. Χαλκίδος κ. Χρυσοστόμου καὶ τοῦ νεοεκλεγέντος Σέβ. Μητροπολίτου Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. Παύλου (3.3.06).

Ἐπίσκεψη τοῦ πρέσβεως τοῦ Ἀζερμπαύτζαν κ. Mirhamza Efediyeu στὸν Μακαριώτατο (8.3.06).